

Tehnike oživljene povijesti u Starom selu Kumrovec

Kaltnecker, Anja

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:404186>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-02**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER MUZEOLOGIJA
Ak. god. 2018./2019.

Anja Kaltnecker

Tehnike oživljene povijesti u Starom selu Kumrovec

Diplomski rad

Mentor: prof.dr.sc. Željka Miklošević

Zagreb, rujan 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

____Anja Kaltnecker_____

(potpis)

Zahvaljujem se svojoj mentorici, prof. dr. sc. Željki Miklošević na pomoći i savjetima te svojoj obitelji na podršci tijekom školovanja.

Sadržaj

Sadržaj.....	iv
1. Uvod.....	5
2. Prirodna i kulturna baština	7
2.1. Aktivnosti prisjećanja i mjesto baštine.....	9
3. Interpretacija	12
3.1. Interpretator baštine i publika	13
3.2. Interpretacijske tehnike	14
3.3. Naslov i tema interpretacije.....	15
4. Oživljena povijest	16
4.1. Tehnike oživljene povijesti	19
4.2. Razlike i sličnosti između muzejskog kazališta i interpretacije.....	22
4.3. Izazovi tehnika oživljene povijesti.....	22
4.4. Performansi uloga emocija u muzejima oživljene povijesti.....	23
4.5. Publika na lokalitetima oživljene povijesti	24
5. Muzej “Staro selo” Kumrovec	26
5.1. Rekonstrukcija i restauracija	28
5.2. Muzej “Staro selo” Kumrovec – tehnike oživljene povijesti	31
6. Zaključak.....	47
7. Literatura.....	49
8. Popis slikovnih priloga	51
Sažetak	52
Summary	53

1. Uvod

Ovaj rad podijeljen je na 4 tematske cjeline koje uključuju baštinu i njezinu podjelu, interpretaciju i interpretacijske tehnike, oživljenu povijest i tehnike oživljene povijesti i posjet muzeju „Staro selo“ u Kumrovcu.

U prvom djelu rada baština je definirana kao zajedničko bogatstvo čovječanstva u svojoj raznolikosti i posebnosti, a njena zaštita jedan je od važnih čimbenika za prepoznavanje i definiranje kulturnog identiteta. Baština se dijeli na prirodnu i kulturnu baštinu. Nematerijalna baština spada pod kulturnu baštinu, a obuhvaća djelovanja, reprezentacije, ekspresije, znanja, vještine, instrumente, stvari, artefakte i kulturne prostore koje zajednice, grupe i pojedinci prepoznaju kao dijelove svoje kulturne baštine. Republika Hrvatska ističe potrebu poduzimanja zaštitnih mjera u suradnji s drugim zemljama potpisnicama UNESCO-ve Konvencije za zaštitu nematerijalne kulturne baštine.

U drugom dijelu rada pojašnjen je pojam interpretacije. Tako Freeman Tilden interpretaciju definira kao edukacijsku aktivnost čiji je cilj otkriti značenja i odnose kroz uporabu originalnih predmeta i to kroz iskustvo iz prve ruke rađe nego samo kroz komuniciranje činjeničnih informacija. Dobar interpretator baštine kroz interakciju s posjetiteljima pobuđuje njihov interes i omogućuje im lakše razumijevanje. Kako bi publika dobro shvatila ono što joj se prezentira, interpretacija mora imati definiranu temu koja je publici izrečena na samom početku prezentacije.

Treći dio rada tiče se oživljene povijesti i njezinih tehnika. Oživljena povijest najjednostavnije se može definirati kao pokušaj ljudi da ponovno stvore život u drugom vremenu. Performans i aktivnosti vezane uz performans ključne su društvene aktivnosti na lokalitetima. Uloga emocija kod posjetitelja iznimno je važna, ali one nisu isključivo pozitivne. Tehnike oživljene povijesti obuhvaćaju eksperimentalnu arheologiju, interpretaciju u prvom i trećem licu, muzejsko kazalište, demonstracije, radionice, rekonstrukcije, vodstva uz interpretaciju, mikro okružje, sudjelovanje i iskustvo boravka. Komunikacija između muzeja oživljene povijesti i njezinih posjetitelja mora biti dvosmjerna i aktivna.

Svrha ovoga rada, osim definiranja pojmova baštine, interpretacije i opisivanja tehnika oživljene povijesti bila je istražiti koje tehnike oživljene povijesti provodi Muzej „Staro selo“

Kumrovec. Tako je u četvrom dijelu radu predstavljen Muzej „Staro Selo“ te su opisane tehnike oživljene povijesti koje se tamo izvode.

2. Prirodna i kulturna baština

Baština, bila kulturna ili prirodna, materijalna ili nematerijalna jest zajedničko bogatstvo čovječanstva u svojoj raznolikosti i posebnosti, a njena zaštita jedan je od važnih čimbenika za prepoznavanje i definiranje kulturnog identiteta.¹

Baština nije građevina ili mjesto, baština je ono što se događa na tim mjestima i vrijednosti koje te građevine ili mjesta komuniciraju. Baština je iskustvo, ona mora biti doživljena da bi bila baština. Ona ne smije biti „zamrznuta“ u vremenu, mora stvarati nova značenja i vrijednosti dok prenosi ona utvrđena. Isto tako, baština može biti shvaćena kao važno političko i kulturno oruđe u definiranju i legitimizaciji identiteta, iskustva i socio – kulturnog položaja. Produkt ili posljedica baštinskih aktivnosti su osjećaji, iskustva i sjećanja na njih te osjećaj pripadanja i identiteta. Baština nam ne pruža samo odgovore na pitanja „otkud smo došli?“ nego nam nudi i odgovore na pitanja „kamo idemo?“. Drugim riječima, baština je živa, vitalna, trenutak akcije.²

Baštinu dijelimo na kulturnu i prirodnu baštinu. Prirodnu baštinu karakteriziraju prirodna obilježja koja se sastoje od fizičkih ili bioloških formacija ili skupina takvih formacija, koje su od izuzetne univerzalne vrijednosti s estetskog ili znanstvenog stajališta. To su i prirodne znamenitosti od izuzetne univerzalne vrijednosti sa stajališta znanosti, očuvanja ili prirodne ljepote. Pod prirodnu baštinu spadaju i staništa ugroženih vrsta životinja i biljaka koje su od univerzalne vrijednosti sa staništa očuvanja i znanosti.³

Kulturna baština obuhvaća spomenike i grupe građevina od izuzetne univerzalne vrijednosti sa staništa povijesti, umjetnosti ili znanosti te lokalitete odnosno mjesta, djela čovjeka ili djela čovjeka i prirode koja uključuju i arheološka nalazišta od izuzetne univerzalne vrijednosti s povijesnog, estetskog, etnološkog i antropološkog stajališta.⁴

Prema UNESCO-voj listi iz 2002. godine u popis kulturne baštine spada:

- Kulturna baštinska mjesta (arheološka iskopavanja, ruševine i povijesne građevine)
- Povijesni gradovi (sa svojom urbanom strukturom te uništeni gradovi)
- Prirodna sveta mjesta (parkovi, vrtovi, pastoralna zemljišta i farme)

¹Ministarstvo kulture Republike Hrvatske.URL: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6>. (1.5.2019.)

² Smith, L. (2006) *Uses of heritage*. London, New York: Routledge, Taylor and Francis Group. Str. 45-53.

³ UNESCO World Heritage Centre. URL: <http://whc.unesco.org/en/conventiontext/>. (2.5.2019.)

⁴Isto.

- Podvodna kulturna baština (brodolomi)
- Muzeji (muzeji umjetnosti, umjetničke galerije i muzeji kuće)
- Pokretna kulturna baština (umjetnine, oruđa)
- Ručni rad
- Dokumentarni radovi i digitalna baština
- Baština kinematografije (filmovi i ideje o njima)
- Usmene tradicije (priče, povijest i tradicije koja nije pisana nego se prenose s koljena na koljeno)
- Jezici
- Festivalski događaji (festivali, karnevali i tradicije koje predstavljaju)
- Obredi i vjerovanja (rituali, tradiciji i religijska vjerovanja)
- Glazba i pjesme
- Izvedbena umjetnost (kazalište, drama, ples i glazba)
- Književnost
- Kulinarske tradicije
- Tradicionalni sportovi i igre ⁵

Od velike je važnosti za baštinske objekte da budu uključeni u registar baštine kako bi u budućnosti bili zaštićeni pravnim mjerama od raznih uzroka propadanja. Uzroci propadanja mogu biti vrijeme, zaborav, erozija, raspadanje, istrošenost s vremenom. Također to može biti i rušenje, razaranje, uništavanje zgrade, krajolika, izumiranje biljaka i životinja, genocid tijekom rata. Svi ti uzroci i potencijalne opasnosti razlog su stvaranja raznih konzervacijskih i restauracijskih programa očuvanja i registra odnosno popisa zaštićenih lokaliteta i mjesta. ⁶

Za razliku od „opipljive“ baštine, nematerijalna baština je „neopipljiva“. Konvencija za zaštitu nematerijalne kulturne baštine 2003. godine ovako je definirala nematerijalnu kulturnu baštinu: to su djelovanja, reprezentacije, ekspresije, znanja, vještine kao i instrumenti, stvari, artefakti i kulturni prostori koje zajednice, grupe i u nekim slučajevima pojedinci prepoznaju kao dijelove svoje kulturne baštine. Ta nematerijalna kulturna baština koja se prenosi s generacije na generaciju, mijenja se i ponovno stvara kako zajednice i grupe stupaju u interakciju s okolinom, prirodom i povijesti te im pruža osjećaj identiteta i neprekidnosti

⁵ Harrison, R. (2003) *Heritage: Critical Approaches*. London; New York: Routledge, Taylor and Francis Group. Str. 5-6.

⁶Isto. Str. 7.

istovremeno promovirajući poštovanje prema kulturnim raznolikostima i ljudskoj kreativnosti.⁷

Sukladno članku 9. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, NN151/03; NN157/03, Ispravak), nematerijalno dobro mogu biti različiti oblici i pojave duhovnog stvaralaštva koji se prenose predajom ili na drugi način, a to su osobito: jezik, dijalekt, govor i topominika, usmena književnost svih vrsta; folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja i druge tradicionalne pučke vrednote; tradicijska umijeća i obrti. Republika Hrvatska vrlo je bogata nematerijalnom kulturnom baštinom te se zalaže za izgradnju učinkovitog sustava zaštite i očuvanja, na međunarodnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini te za uspostavljanje i unapređivanje međunarodne suradnje. Također ističe potrebu poduzimanja zaštitnih mjera u suradnji s drugim zemljama potpisnicama UNESCO-ve Konvencije za zaštitu nematerijalne kulturne baštine.⁸

2.1. Aktivnosti prisjećanja i mjesto baštine

Prisjećanja i povijest često su suprotna značenja. Prisjećanja odnosno sjećanja mogu biti subjektivna dok je povijest zasnovana na činjenicama. Prisjećanje je aktivni proces u kojem se povijest reinterpretera kroz iskustva i potrebe sadašnjosti. Sadašnjost mijenja značenja povijesti te tako sva naša sjećanja stvaramo kroz kontekst sadašnjosti. To ponovno stvaranje događa se kroz aktivnosti prisjećanja te kroz interakciju ljudi i okruženja koja uključuju baštinu i muzeje. Kolektivna odnosno društvena sjećanja su ona sjećanja koja vežemo uz baštinu. Kolektivna sjećanja stvorena su u sadašnjosti te stvaraju zajedničke interese i omogućuju percepciju zajedničkog identiteta. Zajednička sjećanja oblikovana su kroz različite komemorativne događaje u sadašnjosti. Za razliku od povijesti koja je zasnovana na točnim i objektivnim, kronološkim događajima, kolektivna sjećanja pripadaju jednoj grupi te su često osobna i subjektivna dok povijest pripada svima. Sjećanja se prenose na nove generacije te prilikom transmisije dolazi do mijenjanja sjećanja – roditelji koji dijele sjećanja shvaćaju da se sjećanja mijenjaju kroz generacije i dijeljenja. To ne znači da su sjećanja neistinita i lažna već da su prisjećanja kulturni procesi stvaranja značenja.⁹

⁷Harrison, R. (2003) *Heritage : Critical Approaches*. London; New York: Routledge, Taylor and Francis Group. Str. 135.

⁸Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. URL: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=3639>. (1.5.2019.)

⁹Smith, L. (2006) *Uses of heritage*. London, New York: Routledge, Taylor and Francis Group. Str. 57-66.

Mjesto baštine pomaže nam pozicionirati nas kao naciju, zajednicu ili individualca te nam pomaže definirati našu ulogu u fizičkom, kulturnom i društvenom svijetu. Baština je osjećaj za mjesto. Mjesto baštine nije samo fizički odnosno geografski osjećaj pripadanja, to je osjećaj za društveno „mjesto“, mjesto u zajednici ili kulturno pripadanje. Ono predstavlja niz kulturnih vrijednosti i govori nam nešto o tome gdje živimo, otkud dolazimo i tko smo. Mjesta postaju mjesta baštine zbog rađanja odnosno stvaranja značenja i sjećanja koje se događaju na njima, ali i zato što nude osjećaj događaja te realnost aktivnosti koje se događaju tamo. Mjesto nam pruža utočište, omogućuje i stvara zajednička iskustva među ljudima te pruža fizičku demonstraciju neprekidnosti vremena. Baština je kulturno oruđe koje različite nacije, društva i zajednice koriste kako bi olakšale, izrazile i stvorile osjećaj i značenja identiteta i pripadanja, a „snaga mjesta“ je prizvana kako bi dala tu fizičku realnost iskustvima. Mjesto nije samo ekspresija prošlih događaja i ljudskih iskustava, mjesto stvara značenja na trenutna iskustva i viđenje svijeta. Mjesta baštine izazivaju emotivne reakcije kod ljudi, one mogu biti izazvane kroz osjetilne reakcije, ali i samu strast koju netko posjeduje za određeno mjesto. Mjesto osviještava činjenicu prepoznavanja bivanja na mjestu baštine i pridnosi shvaćanju da je to mjesto od ključne važnosti. Ta iskustva bivanja na „mjestu“ pomažu stvaranju ideja i značenja pojedinaca. Značenja i sjećanja prošlih ljudskih iskustava prizvana su natrag kroz suvremene interakcije na fizičkim mjestima i krajolicima te kroz performanse odigrane na njima. Sa svakim novim iskustvom i susretanjem s mjestom, značenja i sjećanja mogu biti ponovno stvorena i prerađena. Mjesto za više ljudi ili skupina ima dvojaka i različita značenja te možemo reći da su mjesta stoga višeznačna.¹⁰

Kako je već ranije u radu spomenuto, kulturna baština obuhvaća spomenike i grupe građevina od izuzetne univerzalne vrijednosti te povijesne lokalitete. To je fizička ili materijalna kulturna baština. Materijalna kulturna baština od važnosti je kod aktivnosti prisjećanja. Građevine, lokaliteti i spomenici na posjetitelje mogu djelovati tako da ih podsjetite na neki događaj ili period što onda potakne njihove aktivnosti prisjećanja. Sami boravak posjetitelja na fizičkim mjestima baštine na njih djeluje tako da ih vraća u prošlost i daje realnost iskustvima. Kod nematerijalne baštine, mjesto nije samo fizičko mjesto ili neki lokalitet već je to osjećaj za mjesto u zajednici, mjesto kao kulturno pripadanje. Tako i prisjećanja ne ovise o „opipljivoj“ baštini već naprotiv, osobna i kolektivna sjećanja oblikuju se i stvaraju kroz različite oblike „neopipljive“ baštine poput usmene predaje, festivala, manifestacija, prezentacije znanja, obrta, itd.

¹⁰Isto. Str. 74-80.

Za potpuno razumijevanje baštinskih poruka, posebice kad je riječ o nematerijalnoj baštini, ključna je kvalitetna interpretacija. U sljedećem poglavlju, objašnjava se što to čini dobrog interpretatora i koje interpretacijske tehnike interpretator mora koristiti kako bi zadržao pažnju posjetitelja. Kod programa oživljene povijesti, interpretator ima važnu ulogu u omogućavanju što boljeg doživljaja posjetiteljima.

3. Interpretacija

Interpretacija je pristup komunikaciji. U osnovnom obliku, interpretacija se može shvatiti kao prijevod s jednog jezika na drugi. Ona uključuje objašnjavanje i prevođenje s tehničkog jezika koji uključuje stručne pojmove u pojmove koje će razumjeti i ljudi koji nisu stručnjaci u tom području. Freeman Tilden interpretaciju je definirao kao edukacijsku aktivnost čiji je cilj otkriti značenja i odnose kroz uporabu originalnih predmeta i to kroz iskustvo iz prve ruke, kroz ilustrativne medije rađe nego samo kroz komuniciranje činjeničnih informacija. Ono što razlikuje interpretaciju od konvencionalne komunikacije i uputa jest činjenica da se interpretacijom prenose ideje, značenja i odnosi dok se nastavnom komunikacijom često prenose činjenice i upute.¹¹

Freeman Tilden je 1957. godine u svojoj knjizi „Interpretiranje naše baštine“ definirao šest pravila interpretacije:

1. Interpretacija koja se ne može povezati s onim što se objašnjava ili prikazuje kroz stvari ili iskustva bliska posjetitelju bit će sterilna.
2. Informacija sama po sebi nije interpretacija. Interpretacija je otkriće bazirano na informaciji. Informacija i interpretacija dvije su različite stvari iako sve interpretacije uključuju informacije.
3. Interpretacija je vještina koja kombinira ostale različite vještine, bilo da je ono o čemu se govori znanstvenog, povijesnog ili arhitektonskog sadržaja. Vještina se do određenog stupnja može naučiti.
4. Glavni zadatak interpretacije nije uputstvo već provokacija.
5. Cilj interpretacije mora biti cjelina.
6. Interpretacija namijenjena djeci (do dvanaeste godine) ne smije biti previše različita od one namijenjene odraslima, ali bi se trebala voditi drugačijim pristupom.¹²

¹¹ Ham, S. H. (1992) *Environmental Interpretation: A Practical Guide for People with Big Ideas and Small Budgets*. Golden, Colorado: Fulcrum Publishing. Str. 3.

¹² Harrison, R. (2003) *Heritage: Critical Approaches*. London; New York: Routledge, Taylor and Francis Group. Str. 105.

3.1. Interpretator baštine i publika

Intepretator baštine je pojedinac koji kroz interakciju s posjetiteljima pobuđuje njihov interes i omogućuje im lakše razumijevanje. On prezentira informacije tako da ih povezuje s posjetiteljevom pozadinom, a to može biti etnicitet, jezik ili kultura. Intepretator može raditi u muzejima, parkovima, povijesnim lokalitetima, umjetničkim galerijama, interpretacijskim centrima, botaničkim i zološkim vrtovima, kulturnim centrima, prirodnim rezervatima, turističkim poduzećima, itd.¹³

Ono što neki interpretatori ne shvaćaju je činjenica da ne mogu predavati na isti način na koji bi možda predavali da su u obrazovnoj ustanovi. Studenti i učenici prihvaćaju komunikaciju koja se temelji na uputama i činjenicama jer znaju da dolazi ispit i zadaci za koje se trebaju pripremiti. Takva komunikacija odnosno predavanje utječe na njihovu ocjenu, pad ili prolaz te iz tog razloga, oni prate predavanja i ne mogu bez posljedica napustiti predavanje. Za razliku od njih, posjetitelji koji nisu obvezni slušati neko predavanje, koji mogu otići kad požele su publika koju je teže osvojiti i time joj se treba pružiti drugačiju vrstu komunikacije. Treba zadržati njihovu pažnju i zainteresirati ih kako ne bi otišli ili se dosađivali. Takva komunikacija mora sadržavati različite primjere i usporedbe koji su bliski posjetiteljima kako bi se zadržala njihova pažnja.¹⁴

Publika koja je motivirana dobrim ocjenama, diplomom, budućim zaposlenjem, novcem i uspjehom uglavnom ćemo naći u učionicama, na profesionalnim seminarima, tečajevima. Publika kojoj treba drugačiji pristup od samih činjenicama i formalne komunikacije motivirana je zabavom, interesima, samorazvojem, samoobogaćenjem. Takvu publiku naći ćemo u parkovima, muzejima, rezervatorima.¹⁵

Interpretacija je zabavna. Iako zabava nije njen glavni cilj, zabava je jedna od osnovnih kvaliteta. Interpretacija mora unijeti element zabave kako bi zadržala pažnju publike. Kod publike koja u bilo kojem trenutku može odustati od predavanja i otići, to je osobito važno. Najbolje izložbe su one koje su interaktivne, potiču posjetitelja da sudjeluje, trodimenzionalne su, koje uključuju žive boje, različite scene i sl. Sve je to više povezano sa zabavom nego s tradicionalnim predavanjima ili medijima u učionici. Isto tako, ture, razgovori i prezentacije

¹³Čulig Šegavić, I. (2005) Oživljena povijest (living history) kao metoda interpretacije baštine. *Informatica museologica*, 36 (3-4). URL: <https://hrcak.srce.hr/139640> (1.6.2019.). Str. 8.

¹⁴Ham, S. H. (1992) *Environmental Interpretation: A Practical Guide for People with Big Ideas and Small Budgets*. Golden, Colorado: Fulcrum Publishing. Str. 4-5.

¹⁵Isto. Str. 7.

privlače pažnju publike ako uključuju humor, glazbu i dvosmjernu komunikaciju. Na taj način interpretatori stvaraju neformalnu atmosferu u kojoj se publika ugodnije osjeća.¹⁶

Još jedan od izazova interpretatora je učiniti komunikaciju osobnom. Drugim riječima, dobar interpretator mora pronaći način kako povezati određenu informaciju s nečim što publika zna i do čega joj se stalo (to smo mi sami, naša obitelj i prijatelji, naša uvjerenja). U suprotnome, publika koja nije motivirana nekim testom i uspjehom, mogla bi informaciju koja smatra nevažnom ignorirati čak i ako im je potpuno jasna.¹⁷

Dobar interpretator ne smije baratati s previše informacija odjednom. George Miller je 1956. godine iznio tezu da su ljudi u mogućnosti shvatiti sedam plus ili minus još dvije informacije ili nove ideje u jednom određenom vremenskom periodu. Kako neki od nas mogu baratati samo s pet informacija u isto vrijeme, taj broj bi trebao biti pet ili manje. To se odnosi na sve vrste prezentacija bilo pisane ili usmene, slušne ili vizualne. Informacije moraju biti prezentirane tako da publika jasno shvati razliku između glavnih točaka i podređenih informacija koje su vezane uz njih te broj informacija ne smije prijeći broj pet.¹⁸

3.2. Interpretacijske tehnike

Interpretatori komunikaciju mogu učiniti osobnijom kroz dvije jednostavne tehnike, a to su navođenjem na samorefleksiju i označavanjem. Samorefleksijom, odnosno promišljanjem u odnosu na sebe samog, publika se povezuje s informacijama na osobnoj razini i na taj način bolje razumije i zapamti informacije. Neki od primjera koji uključuju samorefleksiju su: „sjetite se kad ste zadnji put...“, „jeste li ikada?“, „koliko od vas je napravilo?“, itd. Označavanje se odnosi na klasificiranje ljudi, bilo to na pozitivan, negativan ili neutralan način. Većina ljudi u publici će se na taj način poistovjetiti s određenom oznakom ili pak potpuno odmaknuti od nje. Na taj način, informacija koju povežu s nekom oznakom čini im se više osobnom. Neki od primjera su: „ljudi koji razumiju vrijednost šume znaju...“, „ako ne marite o zaštiti ugroženih vrsta, vjerojatno neće vjerovati da...“, „ljudi koji žive u Americi su...“. Na ovim primjerima mogu se vidjeti pozitivne, negativne i neutralne oznake.¹⁹

¹⁶ Ham, S. H. (1992) *Environmental Interpretation: A Practical Guide for People with Big Ideas and Small Budgets*. Golden, Colorado: Fulcrum Publishing. Str. 9.

¹⁷Isto. Str. 13.

¹⁸Isto. Str. 21.

¹⁹ Ham, S. H. (1992) *Environmental Interpretation: A Practical Guide for People with Big Ideas and Small Budgets*. Golden, Colorado: Fulcrum Publishing. Str. 16.

3.3. Naslov i tema interpretacije

Kada interpretacija ima temu, ona ima i poruku. To je tematska interpretacija. Kada komunikacija nema temu, čini se neorganizirana, teško ju je slijediti i ima manje smisla publici. Publika tada ne shvaća u kojem smjeru komunikacija ide i ne zna kako povezati sve informacije koje dobiva. Kada informacija koju prezentiramo ima temu koja je povezana s ključnom porukom ili idejom, tada postaje lakša za slijediti i razumljiva publici.²⁰

Tema i naslov neke prezentacije nisu isti pojmovi. Naslov se odnosi na sam predmet prezentacije dok se tema odnosi na specifičnu poruku o predmetu o kojem želimo pričati publici. Tako recimo predmet „ptice“ može imati niz različitih tema. Neke od njih su: „orlovi i sokolovi pomažu ljudima“, „proučavanje kako ptice lete dovelo je do izuma prvih letjelica“, itd.²¹

Pokus koji je napravio Thorndyke pokazuje koliko je bitno prezentirati temu u svojoj prezentaciji i to najbolje na početku i ponoviti je na kraju. Thorndyke je ispričao istu priču četirima različitim skupinama ljudi. Razlika je bila u tome da je prvoj skupini temu rekao na početku, drugoj u sredini, trećoj na kraju, a četvrtoj uopće nije spomenuo temu. Skupina koja je najbolje shvatila priču i najviše toga zapamtila je ona kojoj je temu prezentirao na samom početku. Skupina kojoj je prezentirana tema na kraju bila je druga po rezultatima shvaćanja i pamćenja. Zatim je slijedila skupina kojoj je tema prezentirana u sredini, i na kraju, skupina kojoj tema uopće nije rečena. Nakon ovo pokusa, proveo je još jedan, u kojem je novoj priči poremetio slijed rečenica tako da je priča bila gotovo bez smisla. Kad je pokus proveo i dobio rezultate shvatio je da takva izmiješana verzija priča dala gotovo iste rezultate kao i priča bez teme. Drugim riječima, iako su u priči bez teme rečenice bile poslagane u normalnom redoslijedu, i dalje nije bila bolje shvaćena i zapamćena od one u kojoj su rečenice potpune izmiješane.²²

Definiranje interpretacije, navođenje interpretacijskih tehnika i objašnjavanje što to čini dobrog interpretatora od ključne je važnosti za potpuno razumijevanje sljedećeg poglavlja na temu oživljene povijesti i njezinih tehnika.

²⁰Isto. Str. 33.

²¹Isto. Str. 34-35.

²²Ham, S. H. (1992) *Environmental Interpretation : A Practical Guide for People with Big Ideas and Small Budgets*. Golden, Colorado: Fulcrum Publishing. Str. 39.

4. Oživljena povijest

Oživljena povijest može biti definirana kao pokušaj ljudi da ponovno stvore život u drugom vremenu. Uglavnom je to drugo vrijeme prošlost, a razlog zašto se život kao nekad, ponovno stvara i pokušava živjeti kao nekad može imati tri najčešća razloga. Prvi je da se materijalna kultura interpretira što vjerodostojnije, najčešće u oživljenom muzeju. Drugi razlog uključuje provjeravanje arheološke teze ili prikupljanje podataka za povijesne etnografije (to uključuje različite eksperimente kao što su rekonstruiranje i analiziranje funkcije neke građevine koja se koristila nekada ili uspoređivanje modernog pluga i pluga iz 18. st.). Treći razlog je sudjelovanje u zabavnoj rekreativnoj aktivnosti koja je i edukativno iskustvo.²³

Pojam „oživljena povijest“ potječe iz naslova brošure Službe nacionalnih parkova Sjedinjenih Američkih Država iz 1970. godine: „Održi je živom! Savjeti za oživljenu povijest“. Oživljena povijest počela se razvijati u muzeju na otvorenom Skansen, posvećenom skandinavskom folkloru, koji je 1873. godine u Stockholmu osnovao Artur Hazelius. On je 1898. godine počeo dovoditi glazbenike i obrtnike koji su pokazivali postupke i običaje iz svoje svakodnevnice. Krovna organizacija “Udruženje za oživljenu povijest farmi i muzeja agrikulture” (“Association for Living Historical Farms and Agricultural Museums“ – ALFHAM) utvrdila je filozofiju, terminologiju i metodologiju oživljene povijesti.²⁴

Oživljena povijest u ALHFAM-u podrazumijeva napor različitih obrazovnih ograničavanja kao što su povijesni muzeji ili društva da zaokupe publiku utjecam povijesti na današnji život. To se postiže uporabom artefakta, oružja i rekonstrukcijama koje donese priče o ljudima koje su te artefakte koristili. Napor da se povijest vrati u život očit je u uporabi živih životinja i biljki te osoblju koje vjerno interpretira povijesne radnje i zanimanja te kroz uporabu artefakta koji usredotočuju pažnju na život u prošlim životima. “Talking Back Theatre” iz Houstona u Texasu oživljenu povijest definira kao rekonstrukciju ili interpretaciju povijesti koja je najdjelotvornija kada se zbiva na povijesnom lokalitetu ili pokraj njega, tamo gdje se događaj uistinu zbio. Isto tako, korištenje povijesno točnih kostima i artefakta bitno je za što vjernije vraćanje u povijest. Oživljena povijest izravno nas povezuje s našim precima, ispravlja naše

²³ Anderson, J. (1992) Living history: simulating everyday life in living museums. U: Leffler, P. K.; Brent, J. *Public history readings*. Malabar, Florida: Krieger Publishing Company, str. 456-457.

²⁴ Čulig Šegavić, I. (2005) Oživljena povijest (living history) kao metoda interpretacije baštine. *Informatica museologica*, 36 (3-4). URL: <https://hrcak.srce.hr/139640> (1.6.2019.). Str. 7-8.

zablude, olakšava nam razumjeti pročitano, odgovara nam neposredno iz prošlosti. Još jedna definicija koja se nalazi na stranicama MANL-a (“The Museum Association of Newfoundland and Labrador”) glasi: to je svaka simulacija prošlih ljudi i/ili događaja koja posjetiteljima i interpretatorima omogućuje interakciju s trodimenzionalnom, višeosjetilnom okolinom.²⁵

Oživljena povijest koristi se u svrhu istraživanja i kao interpretacijsko sredstvo radi boljeg razumijevanja kulture ljudi drugih vremena i mjesta. Ona se može povezati s drugim kreativnim i simboličkim oblicima kao što su drame, rituali, predstave, slavlja. Oživljena povijest slična je kazalištu s uporabom kostima iz određenog perioda, artefaktima, povijesnim scenama, igranjem uloga, poistovjećivanjem s povijesnim likovima i određivanjem nekog vremena kao posebnog i drugačijeg od ostatka svakodnevnog svijeta. Ljudi su privučeni performansima i demonstracijama oživljene povijesti, simulacijama svakodnevnog života u prošlosti. Zanimanje za narodne običaje i navike najprije se razvio u Europi u prošlom stoljeću, a s tim je sve više rastao broj narodnih muzeja te institucija kojima je cilj bio sakupljati, učiti, čuvati i interpretirati regionalnu kulturu koja se razvila u regijama i pojedinim mjestima.²⁶

Narodni muzeji koji su utemeljeni diljem Europe usmjeravali su svoje napore u skupljanje i očuvanje artefakta i dokumentacije o regionalnoj kulturi koncentrirajući se na tradicije koje su bile promijenjene ili eliminirane popularnom kulturom koju je donijela industrijska revolucija. Simulacije prošlog života u prošlosti u europskim muzejima bili su ograničeni na poneke demonstracije zanata, performansa ili narodnog plesa.²⁷

Oživljena povijest smatra se dobrim načinom kako da prošlosti udahne ponovni život u muzejima i na povijesnim lokalitetima. Oživljena povijest razvila se iz interpretativnih izložbi čiji je cilj bio smjestiti artefekte u kontekst, posebice u ljudski kontekst u kojem su se ti artefakti koristili. Interpretacijske izložbe uključivale su jedinicu omeđenog prostora kao što je diorama, soba nekog perioda i kasnije cijeli blokovi povijesnog prostora: kuća, farma, selo ili predio. Kada toj diorami, povijesnom prostoru s nekom tematikom dodamo interpretatore koji u tom prostoru rade ono što su radili ljudi iz tog vremena, u tom prostoru dobit ćemo oživljeni muzej. To može biti stari „western“ gradić gdje glumci jašu na konjima, idu u

²⁵Čulig Šegavić, I. (2005) Oživljena povijest (living history) kao metoda interpretacije baštine. *Informatica museologica*, 36 (3-4). URL: <https://hrcak.srce.hr/139640> (1.6.2019.). Str. 6.

²⁶ Anderson, J. (1992) Living history: simulating everyday life in living museums. U: Leffler, P. K.; Brent, J. *Public history readings*. Malabar, Florida: Krieger Publishing Company, str. 457.

²⁷Isto, str. 458.

starinski bar, bave se poslovima kojim su se bavili originalni stanovnici. Muzejski posjetitelji uvijek su voljeli diorame tako da nije iznenađenje da su oživljene muzeje još više zavoljeli.²⁸

Arheolog James Deetz smatrao je da oživljeni muzeji trebaju ponovno stvoriti kopije cijele kulture ne ograničavajući se samo na kuće, farme, polja. Smatrao je kako treba uključiti društveni kontekst, ljude koji raspravljaju o svakodnevnom životu, koji rade, mole, igraju se, slave, itd. Na taj način može se interpretirati kulturna ekologija, prilagodba kulturi, obitelj, seksualne uloge, funkcija materijalne kulture, starenje i sl. Zahtjevi za stvaranjem takvih kompletnih oživljenih muzeja godine su rada, novca i istrenirano osoblje koje će vjerno odglumiti osobe iz prošlog vremena.²⁹

Ono što je iznimno bitno kod ponovnog stvaranja i simulacije prošlosti u sadašnjosti jest kako što točnije i vjernije prikazati neku farmu ili selo. To su izazovi s kojima se bore muzejski istraživači. Većina europskih narodnih muzeja razvila je istraživanja kako bi dokumentirali svoju kolekciju. Američki muzeji oživljene povijesti morali su ići korak dalje pošto je njihov cilj bio smjestiti artefakte u društvene i kulturne kontekste. Najbolji muzeji oživljene povijesti razvijaju multidisciplinarnu istraživačke programe te za potrebe svojih istraživanja uključuju stručnjake s različitih područja kao što su arheolozi, kulturni antropolozi, geografi, povijesničari, folkloristi, specijalisti agrikulture. Svaka izložba oživljene povijesti ipak nije sama povijest već reprezentacija povijesti te je stoga subjektivna i nikad ne može biti identična originalu.³⁰

Oživljena povijest pruža putovanje u prošlost, obiteljsku zabavu, mogućnost glumljenja i igranja, potiče intelektualnu znatiželju te donosi novac. Iz izložaba oživljene povijesti razvili su se i festivali oživljene povijesti gdje ljudi mogu kupiti ili prodavati hranu, ručne radove i različite reprodukcije. Većina programa oživljene povijesti su regionalni programi, njihov fokus je na dnevnim iskustvima ljudi s njihovim prirodnim okruženjima, najčešće na farmi ili ruralnom selu. Projekti oživljene povijesti okupili su različite discipline na akademskoj razini. Tako imamo geografe, društvene povjesničare, folkloriste i povijesne arheologe koji rade zajedno na zajedničkom cilju, najčešće na nekom neutralnom mjestu, u narodnom muzeju.³¹ Fokus povijesne arheologije je na zadnjih 500-600 godina što znači da uz arheološke, fizičke zapise često postoje i pisani zapisi ili čak usmeni zapisi i svjedočanstva

²⁸ Anderson, J. (1992) Living history: simulating everyday life in living museums. U: Leffler, P. K.; Brent, J. *Public history readings*. Malabar, Florida: Krieger Publishing Company, str. 460.

²⁹Isto, str. 462.

³⁰Isto, str. 463.

³¹ Anderson, J. (1992) Living history: simulating everyday life in living museums. U: Leffler, P. K.; Brent, J. *Public history readings*. Malabar, Florida: Krieger Publishing Company, str. 467-468.

ljudi koji su iz prve ruke doživjeli ono što zanima povijesne arheologe. Povijesni arheolozi uz rad na lokalitetima i u laboratoriju gdje analiziraju artefakte također i provode intervjue s ljudima koji im mogu ponuditi svoje priče i sjećanja na prošlost. Važnost povijesne arheologije je u tome što daje glas ljudima i grupama ljudi čija povijest nije zabilježena u dokumentima ili nije potpuno objektivno zabilježena.³² Isto tako, ti projekti okupili su profesore s različitih fakulteta i laike, predstavnike različitih tradicija.³³

Oživljena povijest radi zaštite i očuvanja ne koristi se originalima već replikama, a često koriste i rekonstrukcije koje se temelje na tipičnim povijesnim svojstvima neke vrste predmeta.³⁴

4.1. Tehnike oživljene povijesti

- Eksperimentalna arheologija - zasniva se na metodi istraživanja i interpretacije materijalne kulture u kojoj istraživači na što točniji način pokušavaju oponašati ili replicirati povijesni proces kako bi stekli podatke koje ne mogu dobiti tradicionalnom analizom artefakta i povijesnih zapisa te kako bi u praksi provjerili teorije o povijesnom ponašanju. Eksperimentalni arheolog vjeruje da određena ideja dobro izgleda na papiru, ali je bezvrijedna ako se ne testira u praksi. Najjednostavniji pojam eksperimentalne arheologije odnosno rekonstrukcije i testiranja artefakta starija je od moderne arheologije. Sve je počelo s antikvarima, precima arheologa koji su pokušali reproducirati Keltski brončani rog u 18. stoljeću. Razvoj tržišta u Viktorijansko doba pogodovalo je obrtnicima koji su stvarali replike i krivotvorine. Jedan od njih bio je Edward Simpson koji je postao vješt u izradi alata od kremenja i uskoro je stvorio svoju bazu vjernih kupaca u koje su se ubrajali privatni kolektori pa čak i neki muzeji. Nakon što je otkriveno da su njegovi fosili i antikviteti zapravo krivotvorine, izgubio je kupce i završio u zatvoru. Ipak, njegove tehnike i tehnike drugih krivotvoritelja omogućili su istraživačima da bolje shvate kamena oruđa. Edward Simpson i javno je demonstrirao svoje tehnike geolozima u Londonu. Pravi razvoj eksperimentalna arheologija doživjela je u 20. stoljeću kad se u pravi plan stavilo testiranje hipoteza. U

³²Govaerts, L. (2014). *What is Historical Archaeology*. Rogers Archaeology Lab. URL:

https://nmnh.typepad.com/rogers_archaeology_lab/2014/05/historicalarchaeology.html (7.9.2019.)

³³Anderson, J. (1992) *Living history: simulating everyday life in living museums*. U: Leffler, P. K.; Brent, J. *Publichistoryreadings*. Malabar, Florida: Krieger Publishing Company, str. 467-468.

³⁴Čulig Šegavić, I. (2005) Oživljena povijest (living history) kao metoda interpretacije baštine. *Informatica museologica*, 36 (3-4). URL: <https://hrcak.srce.hr/139640> (1.6.2019.). Str. 9.

praksi, to je značilo postavljanje pitanja: kako je artefakt ili građevina napravljena (kakve su bile metode i tehnologija) i koja je bila njihova funkcija. Na taj način saznajemo koliko je rada uloženo u izradu pojedinog artefakta, kojeg je oblika, za što se koristio, itd.³⁵ Kolonijalna Plantaža u Pennsylvaniji (The Colonial Pennsylvania Plantation) postala je jedna od vodećih američkih primjera „eksperimentalne arheologije“ odnosno korištenja oživljene povijesti kako bi se provjerile odnosno testirale arheološke teze ili prikupili podaci za povijesne etnografije. Donald Callender, Jr. arheolog i voditelj istraživanja na Plantaži, obavio je niz eksperimenata koji su uključivali usporedbu učinkovitosti modernog pluga i pluga iz 18. st., rekonstrukciju i analizu funkcije proljetne kuće (malena kuća s jednom sobom koja se gradila u proljeće i koja je najčešće imala funkciju hladnjaka u vrijeme 18. i 19. st.) i nadgledanje jama sa smećem kako bi doznao što više informacija o ljudima i njihovom svakodnevnom životu (nekada su ljudi bacali smeće u bunare bez vode ili jame u svom dvorištu). Rezultati tih eksperimenata na kraju su objavljeni i uspostavljena je komunikacija između osoblja i drugih etno i eksperimentalnih arheologa u Europi i SAD-u.³⁶

- Interpretacija u prvom licu - to je tehnika u kojoj interpretator glumi osobu iz prošlosti. Govori o prošlosti u sadašnjem vremenu i ne izlazi iz uloge. Može se primjenjivati kao samostalan postupak ili u kombinaciji s drugim tehnikama kao što su pričanje priče, demonstracije, rekonstrukcija prošlosti, pitanja i odgovori, itd. Robert Andres definira oživljenu povijest kao oblik interpretacije uživo u prvom licu. Smatra kako primjena kazališta i čista drama ne zahtijevaju donošenje činjenica. Demonstracija, vodstvo i interpretacija u trećem licu ne zahtijevaju izvođačko umijeće, a rekonstrukcije bitaka često nemaju određenu obrazovnu svrhu te im izmiče povijesni kontekst. Iz tih razloga, smatra kako samo interpretacija u prvom licu zahtijeva sklop povijesnog znanja, obrazovnih ciljeva i izvođačkih umijeća.³⁷
- Interpretacija u trećem licu – interpretator je obučen u povijesni kostim, izvodi povijesne aktivnosti i obraća se posjetiteljima sa suvremenog stajališta. Ne pretvara se

³⁵Harald. (2017) *An introduction to experimental archaeology*. Harald the Smith. URL: <https://www.haraldthesmith.com/an-introduction-to-experimental-archaeology/> (17.6.2019.)

³⁶ Anderson, J. (1992) *Living history: simulating everyday life in living museums*. U: Leffler, P. K.; Brent, J. *Public history readings*. Malabar, Florida: Krieger Publishing Company, str. 464.

³⁷Čulig Šegavić, I. (2005) Oživljena povijest (living history) kao metoda interpretacije baštine. *Informatica museologica*, 36 (3-4). URL: <https://hrcaj.srce.hr/139640> (1.6.2019.). Str. 6-7.

da živi u prošlosti. Zbog toga što interpretator u trećem licu ne ulazi u ulogu i ne pretvara se da je u prošlosti smanjuje se broj prepreka u komunikaciji između posjetitelja i interpretatora, ali iz istog razloga, životni stil nekog perioda ne može se toliko dobro i efektno prikazati niti pružiti povijesno iskustvo koje se postiže intepretacijom u prvom licu. No, interpretator u prvom licu ne može izaći iz svog zadanog lika i na taj način prodiskutirati moderne stereotipe i zablude dok interpretator u trećem licu to može. Interpretacija u prvom licu zahtjevnija je i za interpreatore i posjetitelje, zahtijeva akademsko istraživanje, komunikaciju, edukaciju i glumačke vještine kako bi prezentacija bila vjerna povijesnim događajima i zanimljiva posjetiteljima.³⁸

- Rekonstrukcija - simuliranje određenog povijesnog događaja. Različite povijesne rekonstrukcije i performanse možemo nazvati i „pokretnim spomenicima.“ Za razliku od tradicionalnih statičnih spomenika, „pokretni spomenici“ odnosno različite rekonstrukcije kao što su simulacije bitki, performansi i sl. privlače veći broj posjetitelja. Kod rekonstrukcija, posjetitelji imaju osjećaj sudjelovanja te su privučeni različitim zvukovnim i vizualnim podražajima. Štoviše, često je samo mjerilo uspjeha neke rekonstrukcije u njenom opsegu multi-senzornih ispreplitanja i to ne samo za posjetitelje već i glumce. Ključni aspekt takvih performansa i rekonstrukcija je autentičnost. Glumci moraju provesti temeljito istraživanje prije performansa kako bi mogli stvoriti sliku nekog povijesnog događaja u glavi i što vjernije ga provesti u djelo. Isto tako, moraju paziti da se ne koriste nekim napravama koje u to vrijeme nisu bile izumljene ili se nisu koristile. Bez autentičnosti, sve tehnike oživljene povijesti postaju neozbiljne. Rekonstrukcije i performansi mogu biti i nepredvidivi pošto su to tehnike koje se izvode uživo te glumci iz toga razloga moraju biti spremni i uvježbani kako bi znali što učiniti ako neka situacija pođe po zlu.³⁹
- Muzejsko kazalište – to je dramatisirana prezentacija s određenim tekstom u muzeju s ciljem interpretacije i naglaska određene teme ili aspekta muzejske zbirke. To može biti monointerpretacija bez pomagala i scene ili ga može izvoditi skupina glumaca

³⁸ Living history academy. URL: <https://www.livinghistoryacademy.com/definitions/>. (5.6.2019.)

³⁹Gapps, S. (2010) On Being a Mobile Monument: Historical Reenactments and Commemorations. U: McCalman, I., ed.; Pickering, P.A., ed. *Historical Re-Enactment: From Realism to the Affective Turn*. Great Britain: Palgrave Macmillan

temeljem dramskog teksta na muzejskoj sceni s kostimima, osvjetljenjem i ozvučenjem.⁴⁰

Ostale tehnike oživljene povijesti uključuju demonstracije različitih povijesnih obrta, vještina i aktivnosti, vodstva uz interpretaciju u kojima publika prati vodiča kroz interpretacijske postaje, iskustvo boravka koje uključuje boravak posjetitelja i osoblja na nekom lokalitetu par dana slijedeći povijesno točnu dnevnu rutinu, mikro okružje odnosno okružje oživljene povijesti koje je unutar neke veće suvremene lokacije i koje može biti svedeno na samo jednog interpretatora i njegovo neposredno iskustvo, sudjelovanje koje omogućuje i potiče posjetitelje da se pridruže interpretatoru u rekonstruiranju aktivnosti ili događaja - na taj način posjetitelji postaju izvođači i promatrači te muzej oživljene povijesti odnosno muzej na otvorenom ili povijesni lokalitet kojemu je interpretacija primarno sredstvo.⁴¹

4.2. Razlike i sličnosti između muzejskog kazališta i interpretacije

Muzejsko kazalište i interpretacija (u prvom ili trećem licu) imaju više sličnosti nego razlika. Obje tehnike mogu biti performans ili po utvrđenom scenariju ili potpuno spontano i improvizirano. Kazalište kao pojam više upotrebljavaju glumci koji su zaposleni u muzeološkoj struci, a samo muzejsko kazalište odvija se na unaprijed predviđenim mjestima za performans unutar samih muzeja i galerija koji su izvan povijesnog konteksta. Interpretaciju kao pojam više upotrebljavaju muzeolozi i povjesničari i često se odvija na lokalitetima povijesnog konteksta kao što su otvoreni muzeji i povijesne kuće. Kod oba fenomena bitna je kvaliteta izvedbe. Zajedničko im je i komuniciranje činjenica, koncepata i povijesnih perioda što je efektivnije i nezaboravnije moguće.⁴²

4.3. Izazovi tehnika oživljene povijesti

Kritike koje se tiču tehnika oživljene povijesti često se odnose na odmak od edukativne uloge te promatranje tih tehnika kao obrazovnih i zabavnih ciljeva samih po sebi, a ne kao sredstva za poticanje daljnjeg zanimanja publike za resurse parka. Može se dogoditi i da su

⁴⁰Čulig Šegavić, I. (2005) Oživljena povijest (living history) kao metoda interpretacije baštine. *Informatica museologica*, 36 (3-4). URL: <https://hrcak.srce.hr/139640> (1.6.2019.). Str. 7.

⁴¹Čulig Šegavić, I. (2005) Oživljena povijest (living history) kao metoda interpretacije baštine. *Informatica museologica*, 36 (3-4). URL: <https://hrcak.srce.hr/139640> (1.6.2019.). Str. 6-7.

⁴² International museum theatre alliance. URL: <http://imtal-europe.net/what-interpretation.html> (1.6.2019.)

tehnike neusklađene s glavnom tematikom parka. Tehnike oživljene povijesti često su skupe i zahtjevaju mnogo osoblja, a kao što je već spomenuto ranije u tekstu, mogu biti neprikladno shvaćene. Događa se i da tehnike ponekad ne udovoljavaju kriteriju točnosti i iskrenosti. Ne smije se pretpostavljati ili sugerirati da su ljudi u prošlosti osjećali određene situacije i reagirali na njih na način na koji bismo to mi učinili osim ako ne postoji snažan dokaz za to. Tako i kostime, opremu i način govora treba publici predstaviti kao najvjernije produkcije koje smo mogli postići, a ne baš onakve kakve su imali nekada. ⁴³

4.4. Performansi i uloga emocija u muzejima oživljene povijesti

Performans i aktivnosti vezane uz performans ključne su društvene aktivnosti na lokalitetima, a odnos između posjetitelja i lokaliteta u istoj mjeri temeljen je na emocijama i mašti koliko i na razumijevanju. Nicholas Abercombe i Brian Longhurst smatraju kako se razlike između glumaca i publike smanjuju; naime, publika je aktivno uključena u performans i sam performans i izvedba glumca djelomično ovisi i o publici i njenom angažmanu. Možemo reći da u modernim zapadnim društvima publika je i kulturni potrošač i kulturni proizvođač. Daljnja istraživanja sugeriraju kako su mašta i emocije od ključne važnosti za posjetitelje. Na glumcima je da pobude maštu i emocije kod posjetitelja i na taj način im obogate čitavo iskustvo i omoguće posjetiteljima da iskuse osjećaj života u prošlosti. Razina emotivnog angažmana i mogućnosti prisjećanja može ovisiti o mogućnostima glumca ili performansu glumca. Isto tako, različiti tipovi publike mogu utjecati na performans glumca. Odnos s publikom mijenja se kako glumac pokušava biti što autentičniji u svom performansu. Performans ovisi i o aktivnosti odnosno neaktivnosti publike. Od ključne važnosti su i osobna sjećanja, životna iskustva, te osobne i obiteljske priče. Colin Cambel smatra kako emocije moraju biti kontrolirane kako bi se uživalo u njima. Snaga imaginacije omogućuje posjetiteljima da postignu emotivnu angažiranost i kontrolu. Značenja se stvaraju kroz vjerodostojna iskustva, a ne kroz prezentaciju činjenica. Jedan od načina kako osigurati vjerodostojnost je poticanje emotivnog angažmana s lokalitetima tako da posjetitelji dobiju osjećaj za mjesto. Lokaliteti mogu biti i nostalgичni za neke posjetitelje te izazvati jake emocije. Posjetitelji povijest povezuju sa svojim osobnim iskustvima i životima te na taj način ona postaje značajnija za njih. Emocije ne moraju biti pozitivne te za neke posjetitelje određeni lokaliteti (npr. izložbe o nekoj tragediji, ratu) mogu izazvati negativne emocije koje

⁴³Čulig Šegavić, I. (2005) Oživljena povijest (living history) kao metoda interpretacije baštine. *Informatica museologica*, 36 (3-4). URL: <https://hrcak.srce.hr/139640> (1.6.2019.). Str. 7.

oni nisu htjeli prizvati niti doživjeti. Neki posjetitelji očekuju isključivo edukacijsku ulogu muzeja, a ne izazivanje emocija. Također, neki posjetitelji odbijaju način na koji muzeji ili lokaliteti prezentiraju prošlost. Dijeljenje emotivnih iskustava i performansa zajedno s dijeljenjem radnji prisjećanja i stvaranja sjećanja stvara i povezuje kolektivne identitete posjetitelja. Emotivni sadržaj performansa važan je dio baštinskog iskustva u osiguravanju značenja i vrijednosti. Publika ne mora prihvatiti dana značenje u obliku performansa, ona ih može preoblikovati kao i identitete. Na značenja koja posjetitelj oblikuje utječe njegova društvena okolina te njegove političke i socijalne vrijednosti.⁴⁴

4.5. Publika na lokalitetima oživljene povijesti

Nicholas Abercrombie i Brian J Longhurst smatraju kako performans pruža novi uvid u odnos publike i performerera. Uspomene i prisjećanja ostvaruju se kroz izmjenu značenja i sjećanja. Kod performansa osobito treba paziti na to kako se ideje, poruke i značenja prenose od i do posjetitelja. Tradicionalni muzeji i ustanove komunikaciju vide kao pasivnu i jednosmjernu - posjetitelji pasivno primaju poruke od baštinskih profesionalaca. Abercrombie i Longhurst smatraju kako se publika više ne može smatrati pasivnom i neutralnom. Oni definiraju tri vrste publike, to su jednostavna, masovna i raspršena. Jednostavnu publiku karakterizira izravna komunikacija, licem u lice. Takva publika fokusira se na jedan specifični događaj ili performans npr. politički sastanak, odlazak u kino ili kazalište. Masovna publika je publika medija, televizijska publika, publika u koju spadaju ljudi koji gledaju televiziju i čitaju novine najčešće u privatnosti svog doma. Za baštinske institucije i posebice performanse, bitna je raspršena publika. Takvu publiku karakteriziraju posjetitelji koji sudjeluju u baštinskim događajima, koji su uključeni u performans i nisu izolirani od svakodnevnog života te iskustva stečena na performansima povezuju sa svakodnevnim životom i na taj način djeluju na formiranje identiteta. Vjerodostojnost iskustva posjete ovisi i o upoznatošću posjetitelja s lokalitetom, muzejom ili izložbom, ali i o njegovim iskustvima koja su povezana s procesom prisjećanja. Komemoracije kao performansi izazivaju snažne osjećaje kod posjetitelja i oblikuju kolektivna sjećanja i identitete koji se dalje prenose na mlađe generacije. Performansi komemoracija ispunjeni su pozitivnim i negativnim emocijama. Emocije su izazvane već u samom ritualu komemorativnih performansa, ali i prisjećanju koje uzrokuje ritual. Izazivanje emocija i dijeljenje tog emotivnog iskustva,

⁴⁴Bagnall, G. (2003) Performance and performativity at heritage sites. *Museum and society*, 1 (2). URL: <https://journals.le.ac.uk/ojs1/index.php/mas/article/view/17/46> (12.5.2019.). Str. 87-95.

zajedno s dijeljenjem radnji prisjećanja i stvaranja sjećanja stvara i povezuje kolektivne identitete. Emotivni podražaji bitni su i kod drugih performativnih aktivnosti. Emotivni sadržaj performansa važan je dio „baštinskog iskustva“ jer stvara i prenosi socijalne vrijednosti i značenja na način da potiče aktivnosti prisjećanja i stvara nova iskustva.

Posjetitelji baštinskih mjesta često su klasificirani kao turisti. Takva podjela posjetitelja na turiste najčešće se događa na arheološkim nalazištima i lokalitetima s povijesnim građevinama. Kako turisti često putuju i dolaze iz drugih krajeva oni zapravo “prolaze kroz takva mjesta” te ne razvijaju osobna, kulturna i emotivna povezivanja. Stvara se pretpostavka da geografska blizina nekog baštinskog lokaliteta znači kulturnu povezanost dok geografska udaljenost znači i smanjenje kulturnog pripadanja. Isto tako, lokalna zajednica (ne samo u geografskom smislu lokalna već i u smislu zajedničkih kulturnih, povijesnih i socioloških iskustva; lokalno označava intezitet povezivanja) često je privilegirana u smislu uključenosti i zajedničkog identiteta i stoga su iskustva takvih zajednica drugačija od iskustva turista. Rezultati ispitivanja turista u Izraelu zabilježila su kako ponašanje ljudi na mjestima baštine ovisi o tome koliko povezanost osjećaju s tim mjestima (emotivnu ili kulturnu). Tako se svjetski putnici mogu osjećati povezano s nekim mjestom baštine iz različitih razloga. Ti razlozi mogu biti dio univerzalnih baštinskih vrijednosti i mogu biti vrlo veoma realni osobi koja izražava te vrijednosti. Lokalni putnici također mogu osjećati razne emocije i kulturnu povezanost, ali i ne moraju. Drugim riječima, postoji tendencija da se turiste klasificira kao publiku čija iskustva na mjestima baštine nisu autentična iako strategija turističkog marketinga uključuje naglašavanje važnosti emotivnog povezivanja i emotivne autentičnosti iskustva kao integralnog dijela baštine. No, iako čin putovanja često pojačava dojam slučajnosti ili „prolaska kroz mjesto“, ne mora značiti da je posjetitelj (turist) kulturno, socijalno ili povijesno distanciran od mjesta baštine ili manje emotivno angažiran. Emotivna i kulturna povezanost s baštinom ne mora biti određena geografskom povezanošću. Različita mjesta baštine mogu imati niz različitih značenja za različite tipove publike.⁴⁵

U sljedećem poglavlju upoznaje se s Muzejem “Staro selo” Kumrovec te se donose autoričina zapažanja u pogledu tehnika oživljene povijesti koje se provode u Muzeju.

⁴⁵ Smith, L. (2006) *Uses of heritage*. London, New York : Routledge, Taylor and Francis Group. Str. 66-74.

5. Muzej „Staro selo” Kumrovec

Muzej „Staro selo“ Kumrovec prikuplja, istražuje i čuva bogatsvo tradicijske kulture Hrvatskog zagorja, a sve s ciljem očuvanja, zaštite, prezentacije i promocije pučkog načina života.⁴⁶

Muzej uz prikaz tradicijskih obrta s kraja 19. i početka 20. st. nudi i izložbene djelatnosti, interaktivne muzejsko-edukativne radionice, manifestacije koje se događaju u suradnji s KUD-ovima iz Krapinsko-zagorske županije i drugim čuvarima nematerijalne baštine, bogatu suvenirsku ponudu, publicističku djelatnost, itd. Muzej djeluje u sastavu Muzeja Hrvatskog zagorja.⁴⁷

Muzej „Staro selo“ Kumrovec najveći je in situ muzej u Hrvatskoj jer su objekti obnovljeni na svojim izvornim temeljima. Svojim muzejskim eskponacijama, Muzej posjetiteljima prikazuje način življenja krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Sama jezgra naselja Kumrovec danas je Muzej „Staro selo“ Kumrovec u kojem se nalaze objekti tradicijskih obrta i običaja kao što su kovački obrt, lončarstvo, kožarstvo, izrada licitara, izrada dječjih drvenih igračaka, običaj zagorske svadbe, izrada domaćeg lanenog platna, itd. Na početku Muzeja „Staro selo“ nalazi se rodna kuća Josipa Broza Tita koja je reprezentativan primjer hiže zidanke, zadružne kuće zidane u kamenu lomljencu. Etnografski postav u unutrašnjosti kuće prikazuje stambeni prostor tradicijske zagorske kuće s kraja 19. stoljeća te izložba posjeta Josipa Broza Tita rodnom Kumrovcu nakon 1945. godine.⁴⁸

U šezdesetim godinama prošlog stoljeća današnji muzej na otvorenom bio je tek mali memorijalni muzej uređen unutar jednog objekta u središtu naselja Kumrovec. Danas Muzej broji četrdesetak restauriranih ili rekonstruiranih stambenih i gospodarskih objekata (26 stambenih, 10 gospodarskih i 8 pratećih – 2 kukuružara, 2 svinjca i 4 bunara). Muzej “Staro Selo” također obuhvaća i nekadašnju rezidenciju Josipa Broza “Vilu Kumrovec” i kasnobaroknu kuriju Erdody u Razvoru. Godine 1947. razvila se ideja da se jezgra naselja Kumrovec obuhvati mjerama zaštite. Iste je godine, što iz ideoloških, a što iz muzeoloških i znanstvenih pobuda, Urbanističkom institutu Narodne Republike Hrvatske povjerena izrada opširnog razvojnog plana i prostora od Zelenjaka do Razvora. Profesorica Marijana Gušić, tadašnja ravnateljica Etnografskog muzeja u Zagrebu, izradila je etnografsku obradu

⁴⁶ Šarić, D. Zaštićena nematerijalna kulturna baština Hrvatskog zagorja : Licitarsko-medičarski i svjećarski obrt i izrada tradicijskih dječjih igračaka. // Kaj : časopis za književnost, umjetnost i kulturu 46, 1/2 (2013), str. 110.

⁴⁷ Muzej Staro selo Kumrovec. URL: <https://www.mss.mhz.hr/stranica/o-muzeju> (15.7.2019.)

⁴⁸ Isto. URL: <https://www.mss.mhz.hr/stranica/muzej-danas> (15.7.2019.)

Hrvatskog zagorja te je napisala studiju o naselju Kumrovec. Danas je vidljivo da njezina izvješća i prijedlozi sadrže elemente opsežne studije iz koje se nazire puno ambiciozniji projekt, a to je „Prijedlog za uređenje naselja Kumrovec“ koji je već tada sadržavao tri jasno naznačene cjeline: uže muzejsko područje, etno park i područje konzultativne zaštite. U Prijedlogu profesorica Marijana Gušić piše: „... Naglasak se stavlja na naselje koje sve više dobiva nove zadatke i to u prvom redu sačuvati društvenu i povijesnu sredinu koja je u ovom zabačenom kutu Hrvatskog zagorja određivala život ovog kraja u drugoj polovici 19. stoljeća, a zatim da upravo po toj svojoj arhaičnoj slici postane zanimljiva i živa turistička atrakcija.” Iz ovoga vidimo da je profesorica Marija Gušić imala razrađen koncept muzeja na otvorenom kao muzejske institucije i koncept kulturno-turističke destinacije nadomak Zagreba i uz granicu s Republikom Slovenijom.⁴⁹

Medičarski obrt s područja sjeverozapadne Hrvatske i Slavonije te umijeće izrade tradicijskih dječjih igračaka Hrvatskog zagorja imaju svojstvo kulturnog dobra koje je Ministarstvo Republike Hrvatske utvrdilo na temelju potkrijepljene dokumentacije. Upisani su u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. UNESCO-ov Odbor za nematerijalnu kulturnu baštinu svijeta unio ih je na Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine svijeta. „Izrada pučkih svirala i drvenih dječjih igračaka“ i „Licitari-medičarski i svječarski obrt“ izložbe su stalnog karaktera, a uređene su izlošcima iz muzejske čuvaonice, otkupljenim alatkama, napravama i artefaktima izrađenim za prodaju s nakanom vjerodostojnog prikaza kućnog ugođaja izrađivača drvenih dječjih igračaka „lazanjskih žveglara“ i segmentom medičarske radionice sa „štandom“ i raznovrsnim koloritnim licitarskim i svječarskim proizvodima.⁵⁰

Istraživanja koja su provedena na terenu u razdoblju od 1982. do 1998. godine radi uređenja stalnih izložbi u tek obnovljenim objektima utvrdila su da su ispitanici iz naselja Laz, Marija Bistrica, Tugonjic i Samobora umijeće izrade svog obrta od djetinjstva učili u obiteljskom krugu. Ispitivanja su se vršila metodom intervjua, kazivanjima snimljenim na magnetofonsku vrpcu i fotoaparatom. Nakon prikupljanja podataka uslijedila su terenska

⁴⁹ Lovrić Šprem, B. (2013) *Šezdeset godina Muzeja "Staro selo" Kumrovec*. Muzeji Hrvatskog Zagorja – Muzej "Staro selo" Kumrovec. Str. 1-3.

⁵⁰ Šarić, D. (2013) Zaštićena nematerijalna kulturna baština Hrvatskog zagorja : Licitarsko-medičarski i svječarski obrt i izrada tradicijskih dječjih igračaka. // *Kaj*, 46 (1-2). URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=154807 (20.6.2019.). Str. 111-112.

istraživanja otkupljivanja originalnih manufakturnih predmeta te se počelo raditi na stvaranju i koncepciji stalnih postava.⁵¹

5.1. Rekonstrukcija i restauracija

Konzervatorsko – restauratorskim radnjama i zahvatima prioritet je bio vratiti izgled objekta iz doba gradnje te su stoga na radovima na starim pravokutnim temeljima vraćene tradicijske graditeljske manire zagorskoga kraja. Krovšte je doslovno, „na dvije vode“ s pokrovom od ražene i pšenične slame – „šopa“. Podovi, vanjski i unutarni zidovi omazani su izvornom tehnikom i materijalima kao što su ilovača, pljeva, balega, vapno, modra galica. Profesorica Marijana Gušić je od 1952. – 1954. godine razradila rješavanje uređenja stare jezgre naselja Kumrovca radi očuvanja izvornog ambijentalnog prostora.⁵²

Istražiti etnografsku podlogu, projektirati i ostvariti ideju da se Staro selo u Kumrovcu restauracijom i rekonstruiranjem vrati izgledom u vremensko razdoblje s kraja 19. i početka 20. st., bio je za etnologe, konzervatore i arhitekta težak, ali i zanimljiv pothvat. Isto tako, trebalo je postići i to da Staro selo ne ostane izolirani, ograđeni muzejski areal, već prostor za razgledavanje i učenje unutar životnog sela.⁵³

Usprkos svim nedaćama kao što je asfaltiranje glavne ceste kroz naselje Kumrovec, nepropisnog građenja zidanica, kuća koje narušavaju izvorni ruralni ambijent stare jezgre Kumrovca, profesorica Marijana Gušić, uspjela je na principima konzervatorsko-muzeološke metode izraditi kompletan katalog za 61 objekt s kartama i popisom domaćinstava. Dr. Ana Deanović, stručnjak Konzervatorskog zavoda Hrvatske, prema tom katalogu objekata, izradila je, u suradnji sa stručnim timom muzealaca, arhitekata i urbanista, elaborat zaštite starinskog naselja Kumrovec. 1969. godine, na toj osnovi, Zavod za zaštitu spomenika kulture NR Hrvatske uvrstio je jezgru naselja Kumrovec „Staro Selo“ kao zaštićenu ruralnu cjelinu u Registar spomenika prve kategorije.⁵⁴

⁵¹ Šarić, D. (2013) Zaštićena nematerijalna kulturna baština Hrvatskog zagorja : Licitarsko-medičarski i svjećarski obrt i izrada tradicijskih dječjih igračkica. // Kaj, 46 (1-2). URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=154807 (20.6.2019.). Str. 111.

⁵² Lovrić Šprem, B. (1997) Poštivanje izvornosti u rekonstrukciji i restauraciji muzeja na otvorenom “Staro selo” u Kumrovcu. Muzeologija, (34). URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=132047 (15.5.2019.). Str. 136.

⁵³ Lovrić Šprem, B. (2013) *Šezdeset godina Muzeja “Staro selo” Kumrovec*. Muzeji Hrvatskog Zagorja – Muzej “Staro selo” Kumrovec. Str. 6.

⁵⁴ Lovrić Šprem, B. (1997) Poštivanje izvornosti u rekonstrukciji i restauraciji muzeja na otvorenom “Staro selo” u Kumrovcu. Muzeologija, (34). URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=132047 (15.5.2019.) Str. 136.

Tim stručnjaka nije odustao od ideje da nema preseljenja objekata iz nekog drugog mjesta ili okolice, već obnova in situ, odnosno restauracija postojećih objekata prema fotografijama AFE foto iz Zagreba. Zahvaljujući tome, danas je to jedini muzej in situ u Republici Hrvatskoj. Obnovljeno je tridesetak stambenih, gospodarskih i pomoćnih gospodarskih objekata unutar muzeja koji su činili sastavni dio okućnice svakog domaćinstva (svinjac, kukurušnjak).⁵⁵

Kod rekonstrukcije zemljanih podova kuća i omazivanja zidnih stijena nije se koristio izvorni materijal pučkog graditeljstva, već je uspješno zamijenjen primjerenijim materijalom, pogodniji muzejskoj namjeni koja je predviđena. Kuća u kojoj je stalni postav „Izrada drvenih dječjih igračaka i pučkih svirala“ na broju 52, jedina je omazana smjesom ilovače, pšenične pljeve i balege. Omazivanje kuća u cijeloj zagorskoj regiji bio je isključivo ženski posao. Stručnjaci su sačuvali izvornost ne samo oblika u gradnji, već su nastojali sačuvati i izvornost unutarnjeg rasporeda stambenih i gospodarskih objekata. Tako je za budućnost sačuvana nastamba za stanovanje u svom izvornom obliku i rasporedu prostorija. Osnova zagorske nastambe jedno-prostorna kuća koja se socio-ekonomskim promjenama (združen način života), proširuje tako da se dograđuje još jedna soba tzv. „hižica“ ili „komorica“. Središnji prostor svake zagorske kuće je kuhinja, izgrađena od kamena lomljenca s bačvastim svodom. Ognjište „komen“ građeno je tako da je povezano s krušnom peći obloženom kaljevim pločama u „glavnoj hiži“.⁵⁶

Godina gradnje „hiže mazanke“ odnosno drvene prizemnice u kojoj se nalazi izložba stalnog karaktera nazivana „Izrada pučkih svirala i drvenih dječjih igračaka“ nije poznata, ali stariji mještani spominju 1800. godinu tako da se kuća smatra jednom od najstarijih u Muzeju.⁵⁷

Unutrašnjost restauriranih i rekonstruiranih objekata zadržala je izvorni izgled i raspored prostora te isto tako služi i kao izložbeni prostor za izložke na način koji nikako ne umanjuje dojam autentične unutrašnjosti. Iz tog razloga, danas posjetitelji mogu razgledati kako je u tipičnoj zagorskoj kući bio ograničan život zagorskog seljaka kojemu kuća nije služila samo za obitavanje, već kao i prostor za pripremu obiteljskih slavlja i prostor u kojem su se razvijale mnoge kućne radinosti i obrt kao što su: košarstvo, izrada drvenih dječjih igračaka i pučkih svirala, lončarstvo, tkanje, izrada tradicijskog zagorskog svatovskog i

⁵⁵ Isto. Str. 137.

⁵⁶ Isto. Str. 138-140.

⁵⁷ Šarić, D. (2013) Zaštićena nematerijalna kulturna baština Hrvatskog zagorja : Licitarsko-medičarski i svjećarski obrt i izrada tradicijskih dječjih igračaka. // Kaj, 46 (1-2). URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=154807 (20.6.2019.). Str.111.

božićnog nakita, izrada medicarskih i svjećarskih proizvoda, postolarski, kožarski i češljarski obrt. Također, tu se nalazi i prikaz kovačkog obrta i razvoj i djelovanje dobrovoljnih vatrogasnih društava na prostoru Krapinsko-zagorske županije te Niža pučka kumrovečka škola kao prostor učenja i stjecanja novih znanja i vještina.⁵⁸

Kao što je već ranije navedeno u radu, mjesta postaju mjesta baštine zbog rađanja odnosno stvaranja značenja i sjećanja koje se događaju na njima, ali i zato što nude osjećaj događaja te realnost aktivnosti koje se događaju tamo te pružaju fizičku demonstraciju neprekidnosti vremena. U tome je Muzej potpuno uspio zahvaljujući konzervatorsko – restauratorskim zahvatima zbog kojih objekti u Muzeju izgledaju onako kako su izgledali i u 19. st. Time se postigla autentičnost izgleda Muzeja i osjećaj „povratka“ u prošlost čim se stupi u prostor Muzeja. Taj autentičan izgled Muzeja izaziva emotivne reakcije kod posjetitelja jer im mjesto baštine, u ovom slučaju Muzej sa svojim pripadajućim objektima, izaziva sjećanja na djetinjstvo ili život njihovih roditelja, baka i djedova. Može se reći kako je u ovom slučaju „snaga mjesta“ prizvana kako bi dala fizičku realnost iskustvima. Na ta iskustva i sjećanja dalje se nadovezuju tehnike oživljene povijesti koje se odvijaju u Muzeju i o kojima će biti riječ u daljenjem potpoglavlju.

⁵⁸ Lovrić Šprem, B. (2013) *Šezdeset godina Muzeja "Staro selo" Kumrovec*. Muzeji Hrvatskog Zagorja – Muzej "Staro selo" Kumrovec. Str. 6-7.

5.2. Muzej “Staro selo” Kumrovec – tehnike oživljene povijesti

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi na koji način djeluje Muzej „Staro selo“ Kumrovec te koje se tehnike oživljene povijesti upotrebljavaju u Muzeju (sl. 1). Autorica ovog rada posjetila je muzej „Staro selo“ Kumrovec 4. srpnja 2019. godine kako bi saznala navedeni cilj ovog istraživanja. Svoje istraživanje provela je u samom Muzeju. Metode istraživanja uključivale su stručno vodstvo i intervju koje je provela s djelatnicama Muzeja, prvenstveno s kustosicom Tihanom Kušenić koja joj je pružila stručno vodstvo prostorom Muzeja.

Slika 1. Ulaz u Muzej, foto: A. Kaltnecker, 2019.

Ono što je autorica prvo zapazila pri dolasku jest autentičnost izgleda Muzeja i osjećaj „povratka u prošlost“. Kod autorice nisu bila u pitanju nostalgična sjećanja na neko razdoblje u kojem je živjela, ali svejedno je dobila osjećaj nekog drugog vremena, osjećaj kao da je „ušetala u prošlost“. Na ulazu ju je dočekala kustosica i dokumentaristica Tihana Kušenić koja ju provela cijelim prostorom Muzeja i detaljno joj opisala svaki objekt u Muzeju, objasnila funkciju svakog objekta te joj pokazala sve postavbe. Autorica je zapazila kako se oko potočića Škrnik (sl. 2) nalaze stabla i klupice na kojima se posjetitelji mogu odmoriti ili jednostavno sjesti i promatrati selo i ljude u njemu. U Muzeju nema žurbe i strke te je prostor idealan za obitelji s malom djecom koja mogu i samostalno istraživati Muzej. Što se tiče granica Muzeja, one su nevidljive, odnosno nema čvrstih granica tako da poneke kuće na prostoru naselja Kumrovec lagano „ulaze“ u prostor muzeja. Takve kuće na rubnom dijelu Muzeja predstavljaju granice Muzeja. Tu se mogu javiti manji problemi kao kad stanovnik jedne takve kuće parkira automobil u prostoru Muzeja i time naruši autentičnost, no iz razgovora s kusticom Kušenić, autorica je doznala da se to ne događa često i da drugih problema gotovo i nemaju. Kustosica Kušenić je autorici osim objekata pokazala i vrt u kojem djelatnici Muzeja sade tradicionalne povrne kulture koje su se sadile s prijelaza 19. na 20. stoljeće.

Što se tiče tehnika oživljene povijesti koje se događaju u Muzeju, prva spomenuta bila je edukativna radionica na kojoj se izrađuje tradicionalni nakit – papirnate rožice i to u objektu u kojem se nalazi postav „Zagorska svadba“ i koji je cijeli okićen papirnatim ukrasima. Tako se razgovor proširio na sve edukativne radionice koje Muzej provodi i zbog toga će edukativne radionice biti prva opisana tehnika u radu. Tako Muzej provodi edukativne radionice „Od zrna do pogače“, „Pisanjke moje bake“, „Bakine papirnate rožice“ i „Obuku o krasopisu“.

Slika 2. Pogled na potok Škrnik, foto: A. Kaltnecker, 2019.

Radionica „Od zrna do pogače“

Radionica se održava u listopadu oko dana kruha. Muzej ima odličnu suradnju sa srednjim i osnovnim školama čiji su učenici sudionici ove radionice. Djeca na ovoj radionici upoznaju vrste žitarica nakon čega se okušavaju u runjenju kukuruza i nakon toga na ručnom mlinu melju brašno (sl. 3). Na ručnom mlinu postoji kuka koja se zateže ovisno o sitnoći brašna koje se želi dobiti. Nakon toga djeca ulaze u kuhinjicu takozvanu črnu kuhinju koja je u funkciji i gdje se onda brašno sije i prosijeva. Zapaljena je krušna peć i djeca obučena u tradicijske pregače miješaju tijesto i obliku svoja peciva i kruh. Nakon toga ispeču svoj kruh i nose ga doma kao poseban suvenir.

Slika 3. Radionica “Od zrna do pogače”. Preuzeto s:
<https://www.mss.mhz.hr/clanak/od-zrna-do-pogace>, 24.7.2019.

Radionica „Pisanjke moje bake“

Ova radionica odvija se par tjedana prije Uskrsa. Na njoj sudjeluju predškolska i osnovnoškolska djeca. Kod ove radionice je zanimljivo to što se djeca nakon što se upoznaju s običajima obilježavanja uskrasnih blagdana u Hrvatskom zagorju idu u pronalazak jaja po cijelom prostoru muzeja. Po riječima kustosica: „predivan je prizor vidjeti toliko djece kako trče po cijelom muzeju i traže gnijezdo s jajima.“ U tom traženju jaja, djeca se upoznavaju sa svim objektima u muzeju. Kada se jaja pronađu tada se djeci pokažu tehnike oslikavanja tradicijskim bojama odnosno bojanje jaja ljuskama od luka nakon čega djeca i sama bojaju jaja te isto tako svoje pisanice nose doma kao suvenir (sl. 4).

Slika 4. Radionica „Pisanjke moje bake“. Preuzeto s: <https://www.mss.mhz.hr/clanak/radionica-1>, 24.7.2019.

Radionica „Bakine papirnate rožice“

Polaznici ove radionice uče tehnike izrade tradicijskog nakita od krep-papira (kinču) i nakon toga ga sami izrađuju (sl. 5). Ti nakiti su ukrasi i buketići kojima je ukrašena izložba „Zagorska svadba“ i koji se koriste na manifestaciji „Zagorska svadba“ koju će biti opisana nešto kasnije u radu. Radionica se odvija oko Božića i Uskrsa i pred manifestaciju „Zagorska svadba“.

Slika 5. „Bakine papirnate rožice“. Preuzeto s: <https://www.mss.mhz.hr/clanak/radionica-2>,
24.7. 2019.

Radionica „Obuke o krasopisu“

Ova radionica odvija se u Nižoj kumrovečkoj pučkoj školi – u razredu uređenom po uzoru na kraj 19. stoljeća koji je opremljen originalnim školskim namještajem, a sudionici su djeca osnovnoškolske dobi (sl. 6). Djeca su obučena u tradicionalne školske uniforme te uče pisati krasopis perom i tintom. Također svoje krasopisne uratke nose kao suvenir doma. Radionica se odvija tijekom cijele godine.

Slika 6. Radionica „Obuka o krasopisu“. Preuzeto s:
<https://www.mss.mhz.hr/clanak/radionica-3>, 24.7.2019.

Sve radionice izuzev radionice „Obuke o krasopisu“ odvijaju se u objektu „Život i gospodarstvo zagorske obitelji“ koja je namijenjena održavanju muzejsko-edukativnih radionica. U njoj se nalaze dva velika stola L oblika (sl. 7) gdje polaznici sjede i izrađuju različite artefakte. Bitna stavka ovih radionica je sudjelovanje posjetitelja, dakle one nisu samo demonstracije već posjetitelji aktivno sudjeluju i stvaraju nove artefakte ili savladavaju neku novu vještinu na temelju demonstriranog. Važno je napomenuti kako se te nove vještine postižu korištenjem tradicijskih tehnika, odnosno kruh se peče kao nekada, na stari mlin se prvo melje kukuruz, a onda kruh ide u krušnu peć, jaja se bojaju tradicijskim tehnikama kao što je tehnika bojanja lukom, rožice se rade na isti način na koje su se radile i u 19. i 20. stoljeću te djeca pišu perom i nalivperom kao što su i pisala djeca na prijelazu stoljeća. Navedene radionice od tehnika oživljene povijesti obuhvaćaju demonstracije, sudjelovanje publike te vodstva kroz interpretaciju.

Slika 7. Stol L oblika, foto: A. Kaltnecker, 2019.

Demonstracije tradicijskih obrta također se provode u muzeju tijekom cijele godine. One se odvijaju u suradnji s majstorima prezentatorima tradicijskih obrta, znanja i vještina tako da se potpisuju ugovori s majstorima kao vanjskim suradnicima muzeja. Od obrta koji majstori prezentiraju tu su izrada drvenih dječjih igračaka i svirala, košaraštvo, lončarstvo, tkanje, izrada medicarskih i svjećarskih proizvoda te postolarski, kožarski, češljarski i kovački obrt. Početkom svakog novog mjeseca na stranicama muzeja učita se novi raspored demonstracije pojedinog obrta. Demonstracije su namijenjene svim dobnim skupinama uz prethodnu najavu, uglavnom na jednu demonstraciju dođe do pedeset ljudi kako bi svi mogli dobro vidjeti što majstor radi. Na ovakvim demonstracijama posjetitelji uglavnom ne sudjeluju, ali moguće je i organizirati manje grupe posjetitelja kako bi posjetitelji mogli aktivno sudjelovati i pokušati nešto izraditi. Nažalost, majstori prezentatori tradicijskih obrta uglavnom su ljudi u starijim godinama i to predstavlja opasnost od izumiranja tradicionalnih obrta i jednom kad njih više ne bude i tradicijski obrt će nestati. Zato su ove radionice od iznimne važnosti jer mogu zainteresirati posjetitelje za određeni obrt i na taj način spasiti izumiranje pojedine tradicijske tehnike. Treba napomenuti kako u nekim obiteljima takve tradicijske vještine idu s koljena na koljeno pa tak imamo jednu obitelj u kojoj se svi članove bave košaraštvom te jednu drugu obitelj u kojoj mlađi bračni par izrađuje tradicionalne drvene igračke – muž izrađuje igračke, a žena ih boja. Ta mlada obitelj koristi nove i stare tehnike izrade i bojanja, ali po riječima kustosice Kušenić to i dalje spada u tradicionalnu kulturnu baštinu. To kombiniranje starih i novih tehnika prisutno je i na demonstracijama tako da možemo reći kako na demonstracijama imamo tehniku eksperimentalne arheologije pomiješane s novim, suvremenim tehnologijama. Majstori prezentatori odijeveni su u tradicionalnu odjeću te izvode povijesne aktivnosti kao što su demonstracije tradicionalnih tehnika izrade starinskih predmeta te zato možemo reći kako ovdje imamo i interpretaciju u trećem licu kao tehniku oživljene povijesti.

Godine 2007. u Muzeju je u okviru projekta Craftattract (Tradicijski obrti kao nove atrakcije za kulturni turizam) otvoren Centar za tradicijske obrte i vještine s ažuriranom bazom podataka o nositeljima tradicijskih znanja i vještina. Glavna uloga Centra bila je da prikupljeni podaci budu lako pretraživi. Zadaće Centra bile su rad na terenu odnosno ispitivanje stanja očuvanosti tradicijske baštine, informiranje o majstorima, prikupljanje digitalne i fotografske dokumentacije, izrada baze podataka koja će koristiti stručnjacima za područja baštine i turizma kao podloga za daljnja istraživanja te komuniciranje odnosno

popularizacija tradicijskih obrta, znanja i vještina, organizacija radionica, sudjelovanje na sajmovima, suradnja s obrazovnim institucijama i turističkim agencijama.⁵⁹

Jedan od ciljeva Centra bio je i taj da će budući korisnici Centra, odnosno stručnjaka u području kulturnog turizma i tradicijske baštine moći koristiti bazu Centra u razvoju svojih programa i turističke ponude koja će uključivati i radionice nematerijalne baštine u trajanju od dva do pet dana u koja će polaznici stjecati nova znanja i vještine pod stručnim vodstvom majstora.⁶⁰

Zahvaljujući projektu Craftattract i bazi Centra, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske prijavilo je dva fenomena nematerijalne baštine za upis na Nacionalnu i UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine svijeta, a to su izrada tradicijskih drvenih igračaka Hrvatskog zagorja i medicarstvo sjeverozapadne Hrvatske. Projekt Craftattract dobio je niz nagrada i priznanja, a njegovu važnost i vrijednost prepoznala je i Međunarodna zaklada – Forum slavenkih kultura, pod čijim se okriljem i njihovim sufinanciranjem projekt nastavlja i širi u regiji. Važnost su prepoznali i Ministarstvo turizma, Hrvatska obrtnička komora i Obrtnička komora Krapinsko-zagorske županije koja u širenju projekta sudjeluje tako da uključuje obrtnike koji postaju mentori i predavači polaznicima radionice nematerijalne baštine.⁶¹

Voditelji radionica odnosno demonstracija interpretaciju vide kao edukativnu aktivnost čiji je cilj otkriti značenje i odnose kroz uporabu originalnih predmeta, tj. kroz iskustvo prve ruke (odnosno predmeta koji polaznici radionica sami naprave ili koje im voditelji demonstracija demonstriraju). Također, koriste i neke tehnike Freemana Tildena pa tako interpretaciju povezuju s onim što se objašnjava ili prikazuje kroz stvari, interpretacijsku vještinu povezuju s ostalim vještinama (npr. izrada drvenih igrački) te je interpretacija koja je namijenjena djeci prilagođena njihovoj dobi. Interpretacije provedene u Muzeju unose element zabave, ali imaju i edukacijsku ulogu. Voditelji demonstracija i radionica potiču dvosmjernu komunikaciju (kod radionica je posebno naglašeno i sudjelovanje) te stvaraju neformalnu atmosferu. I demonstracije i radionice odvijaju se u autentičnom prostoru Muzeja (osim radionice „Obuka o krasopisu“ koja se odvija u pučkoj školi) te se koriste pomagalima

⁵⁹ Muzej Staro selo Kumrovec. URL: <https://www.mss.mhz.hr/stranica/centar> (15.7.2019.)

⁶⁰ Lovrić Šprem, B. (2013) *Šezdeset godina Muzeja "Staro selo" Kumrovec*. Muzeji Hrvatskog Zagorja – Muzej "Staro selo" Kumrovec. Str. 9.

⁶¹ Isto. Str. 10.

koja isto tako utječu na zadržavanje pažnje posjetitelja (npr. prilikom odvijanja radionice „Od zrna do pogače“ kruh se peče u pravoj starinskoj peći te se na ručnom mlinu melje brašo). Tehnika samorefleksije koristi se na radionicama gdje voditelji radionica postavljaju pitanja koja se tiču svakog sudionika radionice. Svaka pojedina radionica i demonstracija imaju i temu odnosno i poruku. Tako sudionici znaju u kojem smjeru komunikacija ide i znaju povezati dobivene informacije.

Treba napomenuti kako se radionice „Pisanjke moje bake“, „Obuka o krasopisu“ i „Bakine papirnate rožice“ mogu odvijati i u nekom drugom prostoru (npr. školi, vrtiću ili nekoj drugoj edukativnoj ustanovi) i možda nemaju isti stupanj povijesne autentičnosti kao što je to radionica „Od zrna od pogače“. Autorica je izdvojila radionicu „Od zrna do pogače“ jer kako je već napomenuto ranije u radu, sudionici na ručnom mlinu melju brašno i nakon toga ulaze u „črnu“ kuhinju gdje se brašno sije i prosijeva. Nakon toga, kruh se peče u tradicionalnoj krušnoj peći. Iako se kruh može ispeći i u npr. školi, sigurno se ne može mljeti brašno na mlinu ili se kruh peći u takvoj autentičnoj peći kakva je u Muzeju te je stoga ova radionica izdvojena kao najautentičnija. I druge radionice odvijaju se u prostoru Muzeja (ili pučke škole) te su tematski povezane s dobom i načinom života koje Muzej prezentira, ali nemaju isti stupanj autentičnosti kao radionica „Od zrna do pogače“. Treba napomenuti kako je radionica „Bakine papirnate rožice“ povezana s manifestacijom „Zagorska svadba“ te su na taj način tematski spojene dvije tehnike oživljene povijesti (radionica i performans odnosno manifestacija). Iz tog razloga, autorica se nada kako će u budućnosti zaživjeti nove radionice višeg stupnja povijesne autentičnosti koje u potpunosti koriste objekte u Muzeju i neće ih biti moguće nigdje osim u Muzeju izvoditi te koje će pritom biti povezane i s manifestacijama i tako tvoriti jednu zaokruženu cjelinu. Npr., to može biti radionica na kojoj sudionici uče tkalački obrt na autentičnom tkalačkom stolu. Takvo istkano platno bilo je skoro pa jedini materijal za izradu odjeće i posteljnog rublja, a bilo je prisutno u svim životnim prilikama (kod poroda, vjenčanja i smrti). Na taj način izrađena odjeća može se kasnije koristiti na nekoj manifestaciji. No, treba uzeti u obzir da Muzej posjeduje jedan tkalački stol i da bi za takve radionice trebao posjedovati više njih što onda opet dovodi do novog problema – nedostatka prostora. Također treba uzeti u obzir da je to vještina koja se dugo uči tako da bi se i to trebalo uzeti u obzir pri održavanju radionica, ali svakako je ideja da se u potpunosti iskoristi sve što Muzej nudi i da takve radionice budu moguće jedino u Muzeju.

Nakon što je autorica saznala sve o radionicama i demonstracijama nematerijalne baštine, sljedeće pitanje za kustosicu Kušenić bilo je izvode li se u Muzeju tehnike interpretacije u prvom licu te održavaju li se u Muzeju performansi. Kustosica Kušenić odgovorila je kako nemaju stalne glumce koji bi cijelo vrijeme bili u Muzeju u pojedinim objektima i demonstrirali život seljaka s prelaska 19. na 20. stoljeće, ali da tijekom godine imaju različite manifestacije. Te manifestacije zapravo su performansi i interpretacije u prvom licu. One se odvijaju u suradnji sa KUD-ovima, ansamblima, etno udrugama i skupinama iz okolice Kumrovca i oni ujedno izvode performans. Manifestacije koje se provode u Muzeju i koje se će autorica pobliže opisati su: „Zagorska svadba“, „Ophodi trikraljskih zvezdara“ i „Ophodi Jure Zelenog“.

Manifestacija „Zagorska svadba“ (sl. 8) odvija se ljetnim mjesecima, a osmišljena je s ciljem očuvanja i predstavljanja nematerijalne kulturne baštine Hrvatskog zagorja. Manifestaciji prethodi muzejsko-edukativna radionica izrade tradicijskih svadbenih ukrasa od krep-papira i tu vidimo lijepu povezanost različitih tehnika oživljene povijesti, od radionica do performansa ili interpretacije u prvom licu. Manifestacija je zapravo prikaz tijeka tradicionalne zagorske svadbe pa tako glumci prikazuju prošnju mladenke, zaruke, vjenčanje i trenutak kada mladenka postaje mladom ženom.

Slika 8. Manifestacija „Zagorska svadba“. Preuzeto s:
https://www.facebook.com/pg/Muzej-Staro-selo-Kumrovec-731509196975779/photos/?tab=album&album_id=923189911141039, 26.7.2019.

Običaju „Ophodi trikraljskih zvezdara“ (sl. 9) prijetilo je odumiranje, ali je ponovno oživio. Ova manifestacija je uprizoravanje stoljetnog običaja čestitanja Nove godine i blagdana Sveta tri kralja u kraju uz Sutlu. U manifestaciji „Ophodi trikraljskih zvezdara“ skupine od pet do šest muškaraca odnosno „zvezdari“ u sumrak i do kasnih noćnih sati idu selom od kuće do kuće i pjevaju trikraljske popevke i tako domaćinima iskazuju svako dobro u novoj godini. Trojica iz te skupine predstavljaju sveta tri kralja i nose betlehemsku zvijedu koja se izrađuje od početka adventa. Nakon pjevanja i iskazivanja svakog dobra, domaćin im ponudi hranu, piće, a ponekad i darove. Ova manifestacija izvodi se u zimskim mjesecima oko blagdana Sveta tri kralja.

Slika 9. Manifestacija „Ophodi trikraljskih zvezdara“. Preuzeto s:

https://www.facebook.com/pg/Muzej-Staro-selo-Kumrovec-731509196975779/photos/?tab=album&album_id=790148767778488, 26.7.2019.

Manifestacija „Ophodi Jure Zelenog“ (sl. 10) odvija se u prostoru Muzeja u proljetnim mjesecima, najčešće krajem travnja odnosno na dan kada se slavi Jurjevo, a to je 23. travnja. Sv. Juraj zaštitnik je ratara, pastira, zemlje i zelenila koje simbolizira pobjedu proljeća nad zimom i života nad smrću. Isto tako, Sv. Juraj je zaštitnik sjeverozapadne Hrvatske te se iz tog razloga manifestacija odvija u Muzeju. Treba napomenuti kako se Jurjevski običaji nalaze na Listi zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske. Tijekom manifestacije u Muzeju, Jurjaši daruju domaćine zelenim grančicama, a zauzvrat dobivaju vino, jaja i slaninu. Manifestaciju izvode etno udruge i ansambli s područja Hrvatskog zagorja. Manifestacija završava paljenjem jurjevskog krijesa (posjetitelji se mogu okušati u preskakanju krijesa) uz pjesmu i ples te degustacijom tradicijskog jela.

Slika 10. Manifestacija „Ophodi Jure Zelenog“. Preuzeto s:

https://www.facebook.com/pg/Muzej-Staro-selo-Kumrovec731509196975779/photos/?tab=album&album_id=1155442624582432. 26.7.2019.

Pri kraju posjete Muzeju „Staro selo“ raspravljalo se o posjetiteljima Muzeja. Na pitanje autorice o negativnim reakcijama posjetitelja, kustosice su odgovorile da je negativnih reakcija bilo, ali da se te reakcije odnose na činjenicu da se u Muzeju nalazi rodna kuća Josipa Broza Tita i njegov spomenik i da zbog te činjenice, posjetitelji koji se nimalo ne slažu s njegovom politikom dolaze s ciljem provokacije i izražavanja nezadovoljstva što uopće postoji takav spomenik. No, zanimljivo je da ti posjetitelji baš kao i mnogi koji dolaze u Muzej samo da bi vidjeli rodnu kuću Tita i vilu Kumrovec zapravo i ne znaju što još Muzej nudi, da je to zapravo muzej na otvorenom i da na vjeran način prikazuje život zagorskih seljaka s prijelaza 19. na 20. stoljeće i njihovih obrta. Nakon te spoznaje, većina ih bude ugodno iznenađena te promijene svoje mišljenje o Muzeju te dođu opet baš zbog činjenice da Muzej nudi puno više od onoga što su mislili. Što se tiče stranih turista, neki isto tako dolaze zbog rodne kuće Josipa Broza Tita pa se ugodno iznenade kad vide što Muzej još nudi, a neki su „u prolazu“ jer idu npr. na ljetovanje pa stanu da se odmore i usput posjete Muzej. Također ima i posjetitelja koji žele posjetiti što više muzeja u što kraćem vremenu pa se tu stvaranje dožljavaja i iskustva izgubi. No, takvi posjetitelji predstavljaju manjinu, čak i ako nemaju nikakve veze sa zagorskim krajem i običajima turisti su impresionirani Muzejem. Što se tiče emotivnih reakcija posjetitelja koji imaju veze s obrtima i načinom života, kustosice su napomenule kako su to gotovo svakodnevna pojava. To su pozitivne emotivne reakcije koje su izazvane nečime što je posjetitelj prepoznao kao dio svojega djetinjstva ili mladosti te imaju izjave poput: „u ovakvom istom krevetu sam i ja spavao/la.“, „točnu ovakvu škrinju smo i mi imali.“, „sjećam se kako sam se igrao/la s upravom ovakvim leptirekom ili konjekom.“ i sl.

Kao što je napomenuto na početku, primarni cilj ovog istraživanja bio je uvid u djelovanje Muzeja i koje tehnike oživljene povijesti Muzej provodi i nudi. Na temelju viđenog i ispričanog, autorica zaključuje da Muzej provodi mnoge tehnike oživljene povijesti, a to su: demonstracije, stručna vodstva, edukativne radionice, sudjelovanje, interpretacije u prvom i trećem licu i eksperimentalnu arheologiju. Iskustvo boravka i angažiranje stalnih glumaca u Muzeju je nešto čemu Muzej teži u budućnosti, ali trenutno nije u mogućnosti pružiti posjetiteljima. Autentičnost izgleda Muzeja, njegovih postava, manifestacija koje provodi te angažiranost i uključenost ne samo djelatnika Muzeja već i različitih etno udruga, ansambla i majstora starih obrta je ono što ovaj muzej na otvorenom čini izrazito uspješnim i rado posjećenim muzejom u Hrvatskoj i okolici.

6. Zaključak

Baština bila kulturna ili prirodna, materijalna ili nematerijalna kao zajedničko bogatstvo čovječanstva ne pruža nam samo odgovore na pitanja „otkud smo došli“ već nudi odgovore na pitanja „kamo idemo?“. Baština je živa i vitalna. Mjesto baštine nije samo fizički odnosno geografski osjećaj pripadanja, to je i osjećaj za mjesto u zajednici ili kulturno pripadanje. Značenja i sjećanja prošlih ljudskih iskustava prizvana su natrag kroz suvremene interakcije na fizičkim mjestima i krajolicima te kroz performanse odigrane na njima. Sa svakim novim iskustvom i susretanjem s mjestom, značenja i sjećanja mogu biti ponovno stvorena i prerađena. Nematerijalna kulturna baština mijenja se i ponovno stvara kako zajednice i grupe stupaju u interakciju s okolinom, prirodom i povijesti, a pritom im pruža osjećaj identiteta.

Svako baštinsko mjesto mora dobro komunicirati svoje poruke i značenja. Interpretacija je pristup komunikaciji te se u osnovnom obliku može shvatiti kao prijevod s jednog jezika na drugi. Freeman Tilden smatra kako je cilj interpretacije otkriti značenja i odnose kroz uporabu originalnih predmeta rađe nego samo kroz komuniciranje činjenica. Interpretacijom se prenose ideje, značenja i odnosi. Iz toga razloga, važan je dobar interpretator baštine. On kroz interakciju s posjetiteljima pobuđuje njihov interes i omogućuje i lakše razumijevanje.

Oživljena povijest pokušaj je ljudi da ponovno stvore život u drugom vremenu. To drugo vrijeme najčešće je prošlost, a razlozi zašto se pokušava živjeti kao nekad su:

1. želja da se materijalna kultura interpretira što vjerodostojnije
2. provjeravanje arheološke teze ili prikupljanje podataka za povijesne etnografije
3. sudjelovanje u zabavnoj rekreativnoj aktivnosti koja je i edukativno iskustvo.

Tehnike oživljene povijesti su: eksperimentalna arheologija, interpretacija u prvom i trećem licu, muzejsko kazalište, demonstracije, radionice, rekonstrukcije, vodstva uz interpretaciju, mikro okružje, sudjelovanje i iskustvo boravka.

Cilj istraživanja u ovom radu bio je uvid u djelovanje Muzeja „Staro selo“ Kumrovec te otkriti koje tehnike oživljene povijesti Muzej nudi i provodi. Istraživanje je provedeno na lokaciji Muzeja te je otkriveno kako Muzej ne provodi sve tehnike oživljene povijesti koje su navedene u radu, ali provodi većinu njih. Tako se u Muzeju provode muzejsko-edukativne

radionice i demonstracije koje uključuju sudjelovanje, eksperimentalnu arheologiju i interpretaciju u trećem licu, manifestacije i performanse koji uključuju interpretaciju u prvom licu te stručno vodstvo. Ono čemu Muzej teži u budućnosti je i pružanje iskustva boravka koje bi posjetiteljima omogućilo da borave par dana na samom lokalitetu te angažiranje stalnih glumaca koji ne izlaze iz svoje uloge i nalaze se stalno u prostoru Muzeja. Velika posjećenost i pozitivna iskustva posjetitelja dokaz su da Muzej nudi autentične, edukativne i zanimljive sadržaje svojim posjetiteljima.

7. Literatura

- Anderson, J. (1992) Living history: simulating everyday life in living museums. U: Leffler, P. K.; Brent, J. *Public history readings*. Malabar, Florida: Krieger Publishing Company, str. 456-470.
- Bagnall, G. (2003) Performance and performativity at heritage sites. *Museum and society*, 1 (2). URL: <https://journals.le.ac.uk/ojs1/index.php/mas/article/view/17/46> (12.5.2019.)
- Čulig Šegavić, I. (2005) Oživljena povijest (living history) kao metoda interpretacije baštine. *Informatica museologica*, 36 (3-4). URL: <https://hrcak.srce.hr/139640> (1.6.2019.)
- Gapps, S. (2010) On Being a Mobile Monument: Historical Reenactments and Commemorations. U: McCalman, I., ed.; Pickering, P.A., ed. *Historical Re-Enactment : From Realism to the Affective Turn*. Great Britain : Palgrave Macmillan
- Govaerts, L. (2014). *What is Historical Archaeology*. Rogers Archaeology Lab. URL: https://nmnh.typepad.com/rogers_archaeology_lab/2014/05/historicalarchaeology.html (7.9.2019.)
- Ham, S. H. (1992) *Environmental Interpretation : A Practical Guide for People with Big Ideas and Small Budgets*. Golden, Colorado: Fulcrum Publishing.
- Harald. (2017) *An introduction to experimental archaeology*. Harald the Smith. URL: <https://www.haraldthesmith.com/an-introduction-to-experimental-archaeology/> (17.6.2019.)
- Harrison, R. (2003) *Heritage : Critical Approaches*. London; New York: Routledge, Taylor and Francis Group.
- International museum theatre alliance. URL: <http://imtal-europe.net/what-interpretation.html> (1.6.2019.)
- Living history academy. URL: <https://www.livinghistoryacademy.com/definitions/>. (5.6.2019.)
- Lovrić Šprem, B. (1997) Poštivanje izvornosti u rekonstrukciji i restauraciji muzeja na otvorenom “Staro selo” u Kumrovcu. *Muzeologija*, (34). URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=132047 (15.5.2019.)

- Lovrić Šprem, B. (2013) *Šezdeset godina Muzeja "Staro selo" Kumrovec*. Muzeji Hrvatskog Zagorja – Muzej "Staro selo" Kumrovec.
- Ministarstvo kulture republike Hrvatske. URL: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=3639>. (1.5.2019.)
- Ministarstvo kulture republike Hrvatske. URL: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6>. (1.5.2019.)
- Muzej Staro selo Kumrovec. URL: <https://www.mss.mhz.hr/stranica/o-muzeju> (15.7.2019.)
- Muzej Staro selo Kumrovec. URL: <https://www.mss.mhz.hr/stranica/povijest-muzeja> (15.7.2019.)
- Muzej Staro selo Kumrovec. URL: <https://www.mss.mhz.hr/stranica/muzej-danas> (15.7.2019.)
- Muzej Staro selo Kumrovec. URL: <https://www.mss.mhz.hr/stranica/centar> (15.7.2019.)
- Smith, L. (2006) *Uses of heritage*. London, New York : Routledge, Taylor and Francis Group.
- UNESCO world heritage centre. URL: <http://whc.unesco.org/en/conventiontext/>. (2.5.2019.)
- Šarić, D. (2013) Zaštićena nematerijalna kulturna baština Hrvatskog zagorja : Licitarsko-medičarski i svjećarski obrt i izrada tradicijskih dječjih igračaka. // Kaj, 46 (1-2). URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=154807 (20.6.2019.)

8. Popis slikovnih priloga

- Slika 1. Ulaz u Muzej, autorska
- Slika 2. Pogled na potok Škrnik, autorska
- Slika 3. Radionica „Od zrna do pogače“ preuzeto s <https://www.mss.mhz.hr/clanak/od-zrna-do-pogace> (24.7.2019.)
- Slika 4. Radionica „Pisanjke moje bake“ preuzeto s <https://www.mss.mhz.hr/clanak/radionica-1> (24.7.2019.)
- Slika 5. Radionica „Bakine papirnate rožice“ preuzeto s <https://www.mss.mhz.hr/clanak/radionica-2> (24.7.2019.)
- Slika 6. Radionica „Obuka o krasopisu“ preuzeto s <https://www.mss.mhz.hr/clanak/radionica-3> (24.7.2019.)
- Slika 7. Stol L oblika, autorska
- Slika 8. Manifestacija „Zagorska svadba“ preuzeto s https://www.facebook.com/pg/Muzej-Staro-selo-Kumrovec-731509196975779/photos/?tab=album&album_id=923189911141039 (26.7.2019.)
- Slika 9. Manifestacija „Ophodi trikraljskih zvezdara“ preuzeto s https://www.facebook.com/pg/Muzej-Staro-selo-Kumrovec-731509196975779/photos/?tab=album&album_id=79014876778488 (26.7.2019.)
- Slika 10. Manifestacija „Ophodi Jure Zelenog“ preuzeto s https://www.facebook.com/pg/Muzej-Staro-selo-Kumrovec-731509196975779/photos/?tab=album&album_id=1155442624582432 (26.7.2019.)

Tehnike oživljene povijesti u Starom selu Kumrovec

Sažetak

Baština je važno političko i kulturno oruđe u definiranju i legitimizaciji identiteta, iskustva i socio-kulturnog položaja. Nematerijalna baština spada pod kulturnu baštinu, a uključuje različite pojave duhovnog stvaralaštva kao što su jezik, dijalekt, govor, usmena književnost, folklorno stvaralaštvo u obliku plesa, predaje, igara te tradicijskih umijeća i obrta.

Kako bi se nematerijalna baština komunicirala učinkovito, interpretator mora pobuditi interes publike i omogućiti im lakše razumijevanje. Oživljena povijest razvila se iz interpretativnih izložbi čiji je cilj bio smjestiti artefakte u kontekst, a posebice u ljudski kontekst u kojem su se ti artefakti koristili. Na lokalitetima oživljene povijesti značenja se stvaraju kroz vjerodostojna iskustva, a ne kroz prezentaciju činjenica.

Neke od tehnika oživljene povijesti su interpretacije u prvom i trećem licu, demonstracije, radionice, iskustvo boravka, sudjelovanje, muzejsko kazalište, eksperimentalna arheologija, rekonstrukcija, vodstva uz interpretaciju, a cilj ovog rada bio je istražiti koje od tih tehnika se provode u Muzeju „Staro selo“ u Kumrovcu. Tehnike koje se provode u Muzeju su demonstracije, edukativne radionice, interpretacije u prvom i trećem licu, eksperimentalna arheologija i stručno vodstvo.

Ključne riječi: nematerijalna baština, interpretacija, oživljena povijest, tehnike, Staro selo

Living history techniques in Staro selo Kumrovec

Summary

Heritage is an important political and cultural tool in defining and validating identity, experiences and socio-cultural position. Intangible heritage is part of cultural heritage and it includes different parts of immaterial creativity such as language, dialect, speech, oral literature, folklore in form of dancing, storytelling, games, traditional skills and crafts.

Interpreter needs to captivate its audience's attention and make sure they understand what is being presented so that communication between intangible heritage and visitors is effective. Living history has developed from interpretative exhibitions with their goal was to put artifacts in particular context, especially in human context in which these artifacts were used. In living history museums meanings are not made through simple presentation of facts but through authentic experiences.

Some of living history techniques are first person interpretation, third person interpretation, demonstrations, participation, workshops, live-in experience, museum theatre, experimental archaeology, reenactment and guided interpretation. The objective of the thesis was to find out which of these techniques are being used by curators of Staro selo museum in Kumrovec. Techniques which are used in Staro selo museum are demonstrations, educational workshops, first and third person interpretation, experimental archaeology and guided interpretation.

Keywords: intangible heritage, interpretation, living history, techniques, Staro selo museum

